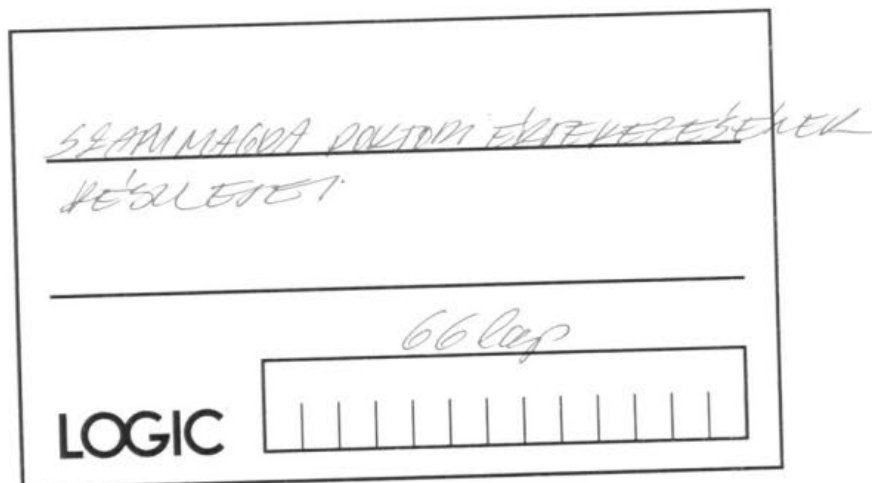

Gyűjtő: SZABU MAGDA
Gyűjtés ideje:

TARTS:

Földrajzi mutató: SZAMO" (SZLOVÁKIA)

Szakmutató: \overline{X} , 1, 2
 \overline{XII} ,
 \overline{XVII} .

Somogyi Múzeum
NA 1880-2012
Néprajzi Adattár

Közösségi élet

/Ősztől tavaszig/

"Szent Mihálytól Szent György napig alszél, felszél mind hideg.", tartja a mondás. Vége a mezőgazdasági munkáknak, ilyenkor beköszdődik mindenki. "Mindenszentek, hazagyereitek!" Az esős évszak érkezésével a községből kivezető utak sárosak, járhatatlanok lettek, a lakosság teljesen beszorult a faluba. Ekkor már csak az állatok gondozása, a szerszámok javítása, a téli tüzelő biztosítása adott némi elfoglaltságot. A tüzelőhek kitermelt fát hozták, összevágták. Ha kemény fagy volt, kihordták a földekre a trágyát.

A férfiak rozszsuppból kosarakat fontak /szakajtót, gabonát merni, tárolócsakakat/, ill. vesszőből. Az anyagot a Vág partján szerezték be, ott jó minőségű vesszőt találtak. Csak saját szükségletre fontak kosarakat, hiszen a fölöslegre nem volt vevő.

Sok szabadidő maradt a szórakozásra. "A megunásig volt a tétlenség és a velejáró szegénység is." Sokan a kocsmában gyülekeztek, kártyáztak /pénz híján gyufára/, közben iszogattak, kugliztak, megbeszélték a környezetükben lezajlott eseményeket. Legtöbbször ott lekötődtek. ptttagadtak. De házaknál is összejüttek szomszédok, ismerősök, hozattak hitelébe pálinkát. "Befütöttik a boglyas kemen-cét, a siskót, sütöttek krumplit, lángost, úri tököt, forrott a víz a teának. Abba néha hitelre vásárolt rum is került. A gyerekek beültek a szurdikba, az öregek a padra, bagúztak, cigarettáztok, köpködtek, pipáztok, meg mesétek. Nappa is, meg este is."

Ősztől tavaszig, ha nem volt kukoricafosztás, tollfosztás, már este négy-öt órától, tehát sötétedéstől késő estig, tizig is, csavarogtak, "bratyiztak".

A baráti körök mindig a kornak, mennek megfelelően alakultak. A fiatalabbak hol az egyik, hoğ a másik háznál tanyáztak, ahol megtürték őket, kártyáztak, daloltak, beszélgettek.

17-18 évesek már a kocsmát is fölkeresték, se az idősebb legények már megtürték őket. Lassan mggkezdődött az ismerkedés a lányokkal, az udvarlás. Gyakori volt az elhesnégeskedés, verekedés, késelés.

Külön csoportot alkottak a kubikusok, akik vagy valamelyikük lakásán, vagy a kocsmában töltötték el a kényyszerű pihenés időszakát. Külön csoportpsultak az idősebbek.

"Akinek semmije sem volt, az nem is törődött semmivel. Csak annyit dolgozott, amennyi a megélhetéshez szükséges volt. Ha egy kis pénze volt, legtöbbször megitta. Igénytelenek, maradiak voltak."

A "megszokott helyeken" összeverődött rokonok, utcabelike, szomszédok televízió, rádió híján megvitatták ~~szomszédok~~ - köz-és magánérdekű - eseményeket, beszélgettek a gazdaságról is - ki mit vet tavasszal, hogyan, hová -, politizáltak, bár az értesüléseik esetlegesen, hiányosak voltak. "Mondták, hogy majd milyen lesz a rádió. Meg hogy Pesten húzza a cigány, nos te meg majd otthon nized. Ugyá, ez lett volna a televízió. Akkor azt kinevették, mondták is, hogy: Hüle vót az akkor is, amikor megszületett. Ilyet mondanyi. Aztán ez ment hónapokig, hogy mit mondott az illető. Egy hónapig téma vót, hogy - gyün a pesti cigány!"

Az ujság nagy szenzáció volt. Ha valaki vett, vagy hozzájutott, hetekig magával hurcolta mindenhová, olvasták. Egyik elolvasott belőle hangosan 1-2 oldalt, jött a másik, az folytatta. Azt is megvitatták, amit az ujságból kiolvastak. Akinek jó beszédképessége volt, egy ujságból kiolvastak három ujságra valót is.

A huszárévekben Felvégen Olvasókör alakult. Oda is eljárogattak. Ilgen alkalomkor egy-egy vastagabb könyvet elővettek, s hetenként egy alkalommal hangosan olvasták folytatásokban. Legkedveltebb olvasmányok az idegen tájak, országok leírásai voltak, adatközlők még ma is emlékeznek egy-egy Japánról, Kináról szóló könyv tartalmára, de szerették a kalendos, háborús témákkal foglalkozó könyveket is.

A nők - nagy családok lévén - mindig elfoglaltabbak voltak télen is, mind a férfiak. Reggeltől estig a háztartással, a gyerekekkel voltak elfoglalva. Az asszony kelt fel legkorábban, előkészítette iskolás gyermekei számára a ruhát, megtisztította cipőiket /hiszen jó ha egy cipője volt a gyereknek. Ha javítani kellett, addig nem mehetett iskolába, míg a cipő el nem készült/. Elkészítette a reggelit, főzött, mosott, mosogatott, foldozgatott, s ha jutott egy kis ideje, kézimunkázott. Míg a fonók éltek, addig egy-egy háznál összejöttek fonni, szőni mindig takácshoz vitték az anyagot. Később pedig fosztóba jártak esténként házsorjában /erről később/. Esetleg szomszédoltak. A hét végén pedig családotól szülőket látogatták meg, ott találkoztak a testvérekkel.

Tavasztól ősziig

A lakosság időbeosztása mindenekelőtt az évszakok, ill. az elvégzendő munkák függvényében alakult. A téli időszak sokkal több lehetőséget kínált a társasélet egy-egy területén, a fiatalok ismerkedési-lehetőségeinek is jobban kedvezett. Tavasztól, a mezőgazdasági munkák megindulásától ősziig, mindenszentekig, a jó idő beköszöbötével a lakásból egyre inkább kiszorultak a családok az udvarra, utcára. Itt zajlik ekkor a társas élet.

Leszámítva az aratás időszakát, természetesen a legtöbb szabadidőt a hét vége - a szombat és a vasárnap - adta. Szombat délig általában - főként a férfiak - minden munkát befejeztek, délután már nem dolgoztak. Ebéd után a férfiak kitakarították az udvart, söprögettek, "ezt-azt" csináltak, az asszonyok pedig elmosogattak a nagyobb lányok segítségével, kitakarították a lakást. Ilyenkor fölkenték a talajt, ~~szék~~ beszórták homokkal. Délután és este már mentek csavarogni.

Vasárnap délelőtt mise volt. A férfiak reggel megettek, a gyerekek fölkeltek, szépen felöltöztek és reggeli után "kihúzódva", kiöltözve mentek a templomba. Kilenc órakor volt az első beharangozás, már ekkor az ~~szék~~ nők emberek és a legények a templom előtt - külön csoportokban - gyülekeztek. Félkörben álltak, s beszélgettek egészen tíz óráig, a beharangozásig. Ekkorra érkeztek meg az asszonyok is, és a lányok, kik a második harangszóra indultak el otthonról, gyalog, szintén kiöltözve. A lányok "úgy ki vótak öltözve, mind a bárónék, kifodrozva". Ők egyenesen a templomba mentek, nem illett ácsorogni, várokozni a templom előtt. A legények hada a szentmise végeztével ismét a templom előtt várta a kifelé induló lányokat, akik barátnőikkel, az utcabeliekkel - hárman-négyen - lassan, tempósan mentek az út közepén hazafelé. Megállni, fiúkkal beszélgetni ilyenkor nem illett. A kicsi gyerekek otthon maradtak a nagyszülőkkel, vagy valamelyik családtaggal, aki ez idő alatt főzte a vasárnapi ebédet. Misére mindenki elment, ha a nagymisére nem is, de a reggeli misére mindenképpen.

Templomi ülésrend: A lányok bal oldalt álltak a fő oltár előtt, a férfiak, illetve néhány legény, meg a fiatalabb, "süldő" legények a jobb oldalon. A katonaviselt legények, a "hires", verekedős legények fűnn a karzaton. Fiatalabb gyerekek a padok előtt álltak, a lányok előtt. Iskolás lányok álltak még bal oldalt, oldalhajónál, "nem látott oda minden szem, jobb hely vót". A padokban asszonyok ültek.

De a fiatalasszonyok a padok között álltak, de le nem ülhetett a menyecske, csak ha teherbe esett. Általában a padokban a középkorúak ültek, az idősebbek az oldalhajóban. A nők emberek jobb oldalt ~~székjében~~ ültek. De voltak ún. "kivételes" padok is. A női oldalon az első pad a Bukoréké és a Szabóéké volt. Ott volt a Jedlik család helye is. Oda idegen asszony nem ülhetett, ha igen, a pap rendre utasította. Általában mindenkinek megszokott helye volt. Ha nem, akkor a házasok hátul álltak egymás mellett, ha gyerekük volt, az előre ment. Fönn a karban a dalárda helye, orgonakiséret mellett ők "vitték a dalt".

A vasárnapi ebédet a család közösen fogyasztotta el, és ebéd után ki-ki korosztályának, nemének, társadalmi helyzetének megfelelő szórakozás után nézett. Az asszonyok még gyorsan elmosogattak, rendet raktak. Vasárnap délután és este a szülőket látogatták meg, ott találkoztak a testvérek. Mindenki elmondta a "maga örömit, bánotát, az anyjuk győzte fővennyi".

Vasárnap délutáni szórakozás volt a helyi futbalcsapat mérkőzése, ahová házaspárok, ~~fx~~ egyedül a férfiak, de gyekekek, lányok, legények is eljártak. A meccs után hazamentek megetetni az állatokat, vacsorázni, majd ha a szülők közel voltak, akkor a férfiak a kocsmában keresték meg a társaságukat, a nők pedig kinn az udvaron, utcán rokonokkal, szomszédokkal beszélgettek, ücsörögtek, nézelődtek. A kisebb gyerekek anyjukkal voltak, a nagyobbak az utcán játszottak.

A süldő lányok barátnőikkel - három-hatos csoportokban - az utcán sétálgattak, "korzóztak" a faluban. Kialakultak a megszokott sétálóhelyek - a Fő utca vonala, a két kocsmá környéke, az Alvég-Felvég faluvég érintkező pontjai, a Vág töltése. Odajártra, főleg tavasszal ibolyát szedni mentek a lányok.

Egy-egy csomópont gyülekezőhely is volt, ahol a nagyobb lányok a legényekkel találkozhattak, beszélgethettek, persze csak csoportosan. ~~M~~ Egyedül "fínyes nappa együtt látnyi a legényt, meg a lányt, még ha udvarát isneki, komoly baj vót". Az udvarlásnak este jött el az ideje.

A szülők nagyon szigorúak voltak, vigyáztak lányaik erkölcsére. A késést, kimeradást szigorúan büntették /egy-két pofon, szabadidő-megvonás, egyéb büntetések/. Az udvarló csak az utcaajtóig kísérhette a lányt. Ha komolyabb volt, már beköszönt, s a pítarajtóban búcsúzkodtak. Az egészen komoly udvarló már be is mehetett a lányos házhoz.

Bár egyedül nemigen ment be, csak ha vőlegény volt. Addig azonban a bandával tartott, s ha ment, a banda is kísérte őt.

Nyáron a folyó biztosította a fürdés lehetőségét. Ilyenkor szinte az egész falu a víz körül tanyázott. A gyerekek hat-nyolc éves korig meztelenül fürödtek, a nők ingben, a férfiak gatyában/1920-30. Aki nem fürdött, csak nézelődött, vagy a víz mellett ácsorgott, vagy árnyékosabb helyre huzódott, a víz közelében lévő füzes, nyárfás területen talált pihenőhelyet.

A fürdőzés újabb lehetőséget kínált a falu fiataljainak az ismerkedésre, találkozásra. Általában falurészek szerint egy-egy járánál tanyáztak a fiatalok, a Felvégi járánál ill. az Alvégi járánál.

Este pedig a bálók, táncmulatságok nyújtottak kitűnő alkalmat az ismerkedésre, a kapcsolatok fenntartására.

Hétköznap a férfiak etetés, vacsora után kiültek az utcára, beszélgettek. ~~Itt~~ Ilyenkor az asszonyok nemigen ült ki, mindig találtak elfoglaltságot maguknak, esetleg ki-ki néztek. A gyerekek pedig körülállták a férfiakat, hallgatták őket, s ha nem nekik való téma került szóba, elzavarták őket játszani. Kedvelt játékok váltak - többek közt - a labdajátékok, a bújócska, fogócska, bolháztak, a

Nyáron csütörtök, szombat, vasárnap volt a lányos nap, télen a kedd is. Ilyenkor a legények többedmagukkal, bandába verődve mentek a lányos házhoz. De tavasszal a majálist kint tartották a Vág-menti erdőszélen. Szesses italt is árusítottak, különféle versenyjátékokat játszottak /lángosevés, zsákfutás.../. Az egész falu apraja-nagyja ott volt, táncmulatsággal zárult a majális. Ez általában a tanítók rendezték. De a Vág környéke nyáron is kedvelt szórakozási hely volt, a fiatalokat elkísérték az anyák, ill. közelebbi rokonaik, nem titkolt ~~prá~~ párszerzési szándékkal. "Az asszonyok előszeretettel foglalkoztak evvel".

A bandák utcabeliek, falurészek szerint ~~tömörültek~~ jobbára azonos korú legények voltak, kik csapatba tömörülve - 10-15 fő - csak a szabadidő eltöltésére verődtek össze. Főként a sorozás előtt, ill. a katonaság után. Voltak vegyes bandák is, de általában a vagyoni helyzetnek megfelelően alakultak ki. Pl. szegények bandájának számítottak a Giny és a Venecia falurészek legénycsoportjai, vegyes bandák voltak az Alvég ill. a Felvég bandái. Főként az előbbi befogadott mindenkit, még az ún. "kommunistákat" is. A Gazda utcából módosabbak verődtek össze. További bandák voltak még a Drugella,

a Kertálja falurészekben, Vöröserdőn. A banda érdekszövetség is volt, védelmet biztosított. A verekedős legények összeférhetetlen természetük miatt csak saját bandájuk tagjai lehettek, de a békésebb természetűek akár két banda tagja is lehetett. Ahogy ellentétek voltak a falurészek között, úgy a bandák ~~xxx~~ is ellenségesek voltak egymással szemben. Az Alvég - Felvég ellentét kiéleződésekor /pl. alvégi legéyn felvégi lánynak akart udvarolni/ a többiek is azokhoz csapódva, nagy verekedésekkel végződtek.

Egy-egy bandának mindig megvolt a maga vezéregyénisége, általában nevével ~~xxxxxfogakk~~ összefonódott legénycsoportja. 1914 előtt híres legénybandák voltak: Illés Dénes, Borka Edvard, Varga Bálint ~~te~~ bandái. A két háború közt pedig Morvay bandája, Eycecs, Borka Rudi bandája, Bizikék, Jozsekék, Gézácska bandája, Cibakék, Skantár Feri bandája.

E bandába ~~x~~ tagjainak be kellett illeszkedniük, elfogadniuk szokásaikat, iratlan szabályaikat. "Ha ittak, innya köllött, ha verekedtek verekenyi, ha mulattak, mulatnyi". Ha ivott, ha nem, a közös italba betette részét.

A vezéregyéniség egy-egy erősebb, idősebb, gazdagabb, viccesebb, bátrabb, jó ivó és mulató legény volt. Aki pedig "smucignak", másokon élcskődőnek bizonyult, azt a legényt kizárták a bandából.

Maga az udvarlás is a banda segítségével, védelmével történt.

Belépés a bandába: Tulajdonképpen már a 17-18 éves nagykamasz is a banda tagja lehetett, ha volt pénze italra és együtt tudott inni a többiekkel.. "No, gyere vasárnap a kocsmábc. Veszü öt-tiz liter bort ~~xxxx~~belipisre". Később természetesen közösen állták az elfogyasztott italmennyiség árát is. Ha idegen került a bandába, akkor valamelyik bandatag pártfogásba vette, "mond meg, hogy velem gyütté".

1914 előtt minden legénycsapatnak külön bálja, mulatsága volt, de házaknál tartották. A zenét cigánybanda biztosította, kiket általában a szomszéd községekből, Negyedről és Farkasdról hozták lovakocsival. Nagyobb mulatságok ideje ~~xxx~~ munkaszüneti, ill. jeles napokra esett, István királykor, búcsúkor /november 11./, farsang végén /vasárnap, hétfő, kedd/, húsvétkor. A búcsút az ún. község szélén lévő bikaerőten rendezték meg, ahová minden legénycsapat kiment a maga bandájával zeneszóval. Az ilyen bálókra a legény, főleg ha leszerelt katona volt, már vitte a "szeretőjét" is.

Szegedi Múzeumi Művelődési Központ
NA 2880-2012
1987. 1. 2. 13

Később a kocsmában tartották a legények a mulatságokat, ill. olyan háznál verődtek össze, ahol bor volt eladó. Oda vitték a lányokat is. A lányok -öten-hatan - kint sétáltak a ház előtt, a legények innét vitték be őket, természetesen ~~xxx~~ az udvarló ment ki érte.

Nyaranta, ha jó idő volt, vasárnaponként cigányzenés táncmulatságok voltak a kocsmák udvarán. 1920-ban a községben három kocsmá működött - a Weiszberger-féle, a Kisdénes-féle és a Takács-féle. Hol az egyik hol a másik kocsmá udvarán.

E mulatságokra azonban nem csak legények és lányok jártak. Gyakori vendégek voltak a már nős férfiak, feleség nélkül, 1-2 szál cigány zenéjére mulattak.

Az ún. poceták nagyobb gyerekek, suhancok mulatságai voltak. A zenét itt egy-egy harmonikás, cimbalmos, citerás, esetleg dudás szolgáltatta, italt nem szolgáltak fel. Általában magánháznál rendezték, s a lakástulajdonos - főleg télen - díjtalanul felajánlott egy helyiséget. Asztalt, székeket szedtek össze, s a fiatal lányok, "lánkák" hivatalosak voltak ilyen mulatságokra. Gyakran hétköznap este is összejöttek, viszonylag olcsó mulatság volt, hiszen csak pár fillért szedtek össze a zenész díjára s a lámpapénz kifizetésére. Nyáron pedig az udvaron zajlott a mulatság. Ezeket a mulatságokat főleg az utcabeliek rendezték, később a fiatalokhoz felnőttek is csatlakoztak, s ők fejezték a mulatságot, a közös pénzből italt is beszerettek.

Bálok, mulatságok híján pedig a legénycsapatok hol az egyik, hol a másik háznál tanyáztak, daloltak, kártáztak, különböző társasjátékokat játszottak.

Maga az udvarlás is csapatostól történt. Bandával mentek a legények a lányos házhoz/ természetesen a komolyabb udvarló másodmagával vagy egyedül/. Téli esteiken 4-5 órától illetlⁿ lányos házakat felkeresni, szombaton, vasárnap már délután két-három óra körül is. Ilyenkor minden legény a "maga bandájához szegődött".

A bálókba, ha a lánynak szeretője volt, akkor avval, esetleg bandástól, ha nem, akkor barátnőivel, "pajtyijaival" mentek, ahová a lányos anyák, vagy közeli nőrokonai is elkísérték őket. Körülállták, vagy ülték a táncolókat, s figyelték az eseményeket.

Az egyik adatközlő élményszerűen meséli el az eseményeket:

" A harmincas-~~évek~~ negyvenes években:

"Mi lányok sétátunk ünnepeken. Utcán sétátunk, gyüttünk-mentünk. Akinek meg már vót komolyabb udvarlója, avva má magát beszígetnyi, vagy közénk csatlakozott. De az má hiba vót, ha má finyes nappa is együtt látták őket. Nagy hiba vót. Csak este lehetett beszígetnyi, meg sétányi ~~is~~ /együtt/. Megvót a szülőktü, hogy hány óráig lehetek kint. Akkor ~~akkor~~ nekem otthon köllött lennem, ha kistem vóna, kikapok.

A udvarló, az csak az utcaajtóig kisírhett. A komolyabb udvarló, az má esetleg beköszönt, de be nem nagyon ment. Aztán ha má egészen komolyan udvarút, akkor má be is ment. Egyedü nem nagyon ment be, csak ha má vőleginy vót.

~~akkor~~ A leginyek is gyüttek többedmagukka lányokhó. Vót úgy sokszor, hogy a konyhába, mer ott szoktunk mink táptózkonnyi, vótunk hatan, nyócan is. De hát mink egyszerre hármonn vótunk lányok. De azir mind tudtuk, hogy ki mellikhó gyütt

Bálbo vótak verekedisek is. Akkor má jártok avigiek, fővigiek, de a bálbo, ha nagyonn skart annak a lánynok udvarúnyi az a leginy, aztánn ha má vót neki rigebbi udvarlója, hát bizony összeverekedtek. Még meg is késütik egymást. Aztán a lány, sméllik jobban tetszett nekja, odaugrott közéjük, vidte itet, ha tudta. Dehát a kések, bicsakok forogtak.

Kislánko koromba a öreganyám engem is magávó vitt a bálbo, mer nem tudott hova tennyi. Ott ütem a öreganyám mellett. A lányo meg táncút, egy leginy táncátatta. Heles vót a lányo, meg a leginy is. Anyám mellett meg üt ~~ma~~ egy asszony, a lányánok a keresztanyja. Mondja neki öreganyám: - Te, kijjé ez a leginy? Mondja, hogy kijé.-Hát mi a neve ennek? - Mondja a nevit. - Hát nincs annak valami mellikneve? - De van. Mondja azt is.

Vige lett röögünn a táncnok! - Gyerünk haza!

Hazahajtotta a lányát. De a leginy is gyütt, kisírtette haza. Aztán öreganyám meg én bementünk, ők meg beszígettek a konyhaajtó előtt, a pitarajtó előtt. No, assongya öreganyám: - Menny ki, hívd be Annát!

Kimegyek: - Anna, azt mondta idesanya, hogy gyere má be!

- Megyek minnyá!

Mer Annánok meg nagyon tetszett a leginy. Aztánn kisóbb begyütt. Akkor mondta neki a öreganyám: - Evve a leginye többet szóba ne állj, mer neked olyan

állj, mer ez nem neked való. / Ugyi nem vótak állotai, nem vót gazdag/.

Aztánn hozzáadták egy másik leginyhó. Riva út fő a kocsira, mentek gyűrűt venni Ujvárbo. Vasárnap regge mentek gyűrűir. Kapott két pofont öreganyámtú, úgy küllött neki fölünyi, mer ugyi ~~nkix~~ neki más tetszett!"

A táncba hívó legényt visszautasítani nem ~~mx~~ volt szabad, legfeljebb ha nem akarta, hogy hazakisérje, megszökött az illető legény elől a lány.

A visszautasított legény bandája kimuzsikáltatta a lányt: "Főkirte táncúnyi: - Mamma, gyere táncúnyi. - Akkor odament, megfogta a karját, a cigányt meg utánno rendüte, aztánn: Se nem kicsiny, se nem nagy, szombat este mégiscsek az enyim vagy. Ezt húzták, és hazatoloncútták".

Bandával mentek a legények a fosztóba, a fonóba, de lucázni is. Húsvét hétfőn pedig bandával jártak az ismerős lányokhoz locsolni, ~~mxixmx~~ sokszor huszan is voltak. Már várta őket a lányos háznál egy-egy tál kocsonya. "Megkezdtik regge nyóc-kilenckor. Akkor már megbeszítik, hogy mellik bandataghoz mennek a viginn. Akkor vettik sorba, ahugyan gyütt, a lányos házokat. Esétátok ode. Akkor má a harmadik helenn inekütek. Dilután két-három óraker vigeztek, akkor mentek a bandatagok mulatnyi reggelig.

De a legénycsoport állította fel a májusfát is pünkösdkor, szombaton, a lányos ház udvarábko. Szégyen ~~is~~ volt az is, ha valamelyik lánynak nem volt májusfája. Hétfőn pedig kidöntötték, de vitték magukkal az innivalót is, bementek a lányos házhoz, ahol megvendé-gezték őket.

Magyar Művelődési Társaság
N. 2280-2012

Viselkedési normák

Mindenki számára a viselkedési normák adnak képet arról, aminek lennie kellene. Beletartozik ebbe az elképzelés is, mit kell tennie, hiszen mindenkinek együtt kell működnie, hogy megvalósuljon az, aminek lennie kellene az élet rendjében. Az illendőség, becsület, tisztaság, udvariasság, rend, kötelesség, helyes magatartás, jog, fegyelem, tisztelet, hódolat, együttműködés és bajtársiasság valamennyi fogalma, kiváltképpen mindaz, ami a jóra és a rosszra vonatkozik /és teljes egészében attól függ, hol húzzuk meg a vonalat/ benne foglaltatik a viselkedési normákban. A viselkedési normák valamely csoport vagy kor szemében jogosnak és jónak tűntethetnek fel bizonyos dolgokat, amelyek egy másik kor nézete szerint merőben ellentétesek az emberi természet valamennyi ösztönével.¹

A tárgyalt faluközösségen belül tekintélye a mindenkori papnak, kántornak és a tanítónak volt. Az említetteken kívül mindazoknak, akik meg tudtak, vagy legalábbis igyekeztek megfelelni a közösségi elvárásoknak. Természetesen mindeken túl befolyásoló tényező volt a vagyoni helyzet, a családi hovatartozás, a közösségben betöltött tisztség vagy szerep, stb. is. Ám a tekintélyt könnyű volt elveszíteni, nehéz volt megszerezni, megtartani, de legnehezebb visszaszerezni.

A ragadványnevek - esetenként - tükrözték ~~egy-egy~~ viselőjének egy-egy jellemző vonásait, testi és lelki tulajdonságait is, s ezt az unokák harmadiziglen is magukon viselték. Egy-egy storyt az illető halála után is mesélték, anekdotaként sokáig őrizték a történeteket - melyek a közösség által helytelenített tulajdonságokat gúnyolták ki. Ezeken a történeteken jókat nevettek, s a személyek nevét ~~sohasem~~ hallgatták el, ~~vagyis~~ de név nélkül is mindenki tudta, kiről van szó. Így születtek az "egyszeri asszonyról, egyszeri emberről" szóló anekdoták, példázatok, intelmek,.

Alapvető követelmény a közösség minden tagjával szemben, hogy "ne legyen se tisztább, se piszkosabb, mint amit a falu megtűr". S ez a kitétel a hétköznapi és ünnepek minden mozzanatában érvényes volt.

A tekintélyt nemcsak a vagyon jelentette, persze az sem ártott, ha volt, de ettől sokkal lényegesebb volt, hogy megélvő földjével, állataival ki hogy gazdálkodott. "Hiába vótek földjei, lovai, ha nem ment semmire, semmi haszna se vót".

A közösség egyik legtekintélyesebb embere a két háború között az öreg biró volt. A birót a falu választotta, s a választás azért esett rá, mert kemény, határozott, bátor, szókimondó, harcos volt, a köz érdekében -"ami tőle tellett" - mindent kivitelezett.

Nem elég azonban, ha valaki kemény, határozott, ~~szigorú~~ kell, "hogy értsen az emberek nyelvén, szépen is tudjon beszélni". Mindenhez kellett kicsit értenie annak, ki tekintélyét meg akarta tartani, s hozzá is kellett szólnia mindenhez. Az okos, értelmes hozzászólásokat a falu mindig megbeszélte, "levitatta". De negatív jelzőként értékelték az okoskodó, "túdálékos", mindenbe belebeszélő ~~ese~~ emberek tulajdonságait.

Ne tartsa többre magát, mint ami, ~~ami~~ legyen tisztában avval, hol a helye a közösségen belül. Ne higgye magáról azt, hogy tévedhetetlen, hogy felülmúlhatatlan, hibáit ismerje be. Legyen tartás, legyen ügyeskedő, "fizikus", de ne mások rovására. Becsülték azt, aki jó gazda volt, ügyesen vásárolt, kupeckodott. Volt pénze, de megvendégtelt másokat is. Megkövetelte a tekintélyt, de nem nézte le a szolgát sem. Ha kellett, váltót irt alá, pénzt kölcsönzött, ha kellett tanáskodott, adtak a szavára.

Tudjon inni, de bírja az italt, kártyázni, tudjon ne csak nyerni, de veszíteni is.

Elitették azt, akinek semmiről nem volt véleménye, semmihez nem szólt hozzá, "olyan, mint a német szóba nyiks", "magánok való, olyan, mind a kocsiba a ötödik kerék". Ne legyen élhetetlen, "skót, zsufár, smucig", de pazarló se, "ne herdálja el vagyontát". ~~Hiába~~ vót fődje, lovai, ha zsebübü ette a pogácsát, a zsiroskenyeret". Megvetették a kapcsit, aki a hasán spórolt, holott módosabb volt, de ~~szarvaszárkák~~ "aludtejen még ^{de még hajnát se evett öleget} ~~veres hajmán ill.~~ Lenéztek a telhetetlen, aki "állandóan zabált, bélpoklos vót".

Magány vonta a közösség haragját az, aki " ~~szar~~ tetette magát, de semmije se vót, büszke vót, gögös, fővágós, elvárta, hogy neki köszönjenek előre, de mire föl!"

Ne legyen "kelekótya", se okoskodó, mert hamar "leintették". Megszólták a lustát, aki "nyáronn botull, télen arat, de ha itt vót az ideje, semmit se csinát". Ugy beszéljen, mint a többi, "ne játssza az urat". Ne legyen piszkos, de tál tiszta sem, takarítson, de ne többet, s ne kevesebbet, mint amit a közösség elvár. "Aki állondóan a udvart sűpörgette, annak szítszórták a szónáját, kinevették".

Elitelték a "rátartit", de a kétszínűt is. "Nem lehet minden-
kivel jóba lenni, a biróval is, meg a ellenségeivel is", "oda ment,
ahova billent".

"Ne mutasson magáévú többet, mind ami". Ha buta volt, lenézték,
ha túl okos, megszólták. Ha férjes asszony tanulni szeretett volna,
a falu a szájára vette, "biztos szerető kéne", "kilóg a sorból".
Ha nagyszájú volt, féltek tőle, lekiabált bárkit az utcán. Megszólták
azt az asszonyt, aki nem megy át még a szomszédba se, de azt is,
aki "otthoni dögát ehaggya, csak a házokot járjo". Aki hozta-vitte
a pletykát.

A legény legyen szemfüles, okos, bátor. Tudjon, ha kell, inni,
mulatni, legyen jó táncos, tudjon verekedni is. De ne legyen köteke-
dő. Legyen "hires", de ne legyen "hirhedt".

A nemzedékek már gyermekkoruktól belenevelődnek a közösség
hagyományos rendjébe. Az elvárásoknak megfelelni segítenek a tilalmak,
előírások, rendszabályok, a "mit mondanak", "megszólnak", "nyelvére
vesz a falu", "nem élem túl az ilyen csúfságot", "rajtunk röhög
majd mindenki", "nevetségessé teszel", stb. szempontok.

Az állandó kiszólások, jelzők tömören fejezik ki a közvéleményt
adott eseményekről, magatartásformákról, tulajdonságokról:

- ha nagy a család - "annyian vannak, mind a csöméhek", "sokan
vannak, mind a marcelházi ürgék",
- ha helytelénítik a partnerválasztást - "zsák a fölétjét megtalájo"
- ha szükséges, de elkerülhető kiadásokba veri magát - "egy koro-
na nem a világ, kettő meg földhöz se vág",
- ha olcsó, rosszabb minőségű árut vesz - "olcsó, és nem ráz",
- ha felesleges hőmit sajnálja kidobni - "még enni se kér",
- ha valaki tönkrement - "no, annak is befellegzett", "beheran-
goztak neki",
- a pletykás, nagyszájú asszonyra mondták - "puruttya", "pletyka-
fészek", s féltek tőle, mind a tüztől,
- a tehetetlen, határozatlan emberre - "Teccsi Jancsi", "Hopp
Jancsi", "Nánika", "Nenne",
- a büszkére - "gángos", "gógös",
- az alattomos, rosszindulatú, veszedelmes asszonyra - "hárpia",
- a magának való, szótlan - "mumfordi",
- a komolytalan - "hóstágyos",
- a sokat beszélő, de buta - "hebrencs", "kalótya",

- a lusta - "lump",
- a buta - "egy pénz ára esze sincs",
- a beteges - "olyan, mind a Lázás",
- a csúnya - "olyan, mind a hátramenés",
- zsugori - "skót", "zsuvár",
- ügyes, hasznot hozó - "fizikus",
- szavahihetetlen - "hazudik, mind a vízfolyás",
- a lány küllemére - "görbe, mind a Luca", "lapos, mind a deszka",
 "olyan, mind a nádszál", "göthös",
- a legény küllemére - "pálottszájú", "gubbadt", "derék", "kadét",
 "szép szál", "szálfa",
- a családot eltartani képtelen, lusta, iszákos emberre mondták -
 "rongy ember".

"Rigen vallásos vót a níp bizony, de most má csak a munkának ill. Rohan, ideges, mert nem tudom én, hogy mit akar szerezni. Mindenkinek ömeletes ház köll. De ha szomszidnak az van, akkor én má tornyot csinállok. Ha a szomszidnak aujója van: - Hallod, ember, nem veszünk autót, veszünk majd repülőt! - Így megy. Ha a egyiknek két centis plüssszőnyege van, nekem tíz centis köll. Rigen is vót ilyen, de nem ment ennyire. Esetleg, hogy annak zsorezzett ruhájo van, nekem szövet...!"

A magánélet is, nemcsak a közélet mindenki szeme előtt zajlott. Tavasztól őszig a mindennapi élet tere az udvar, az utca. A pítar, ill. konyhaajtók egész nap tárva-nyitva. Az utcaajtót este ugyan bezárják, ám reggeltől estig nyitva kell, hogy legyen, különben megszólják: "talán titkolni valója van?". Az utcán közlekedők, a szomszédok átkiabálnak egymásnak, ha csak pár szót is, de szólnak egymáshoz: "Itthon vagy?", "mit csinálsz", "kiültél", "hova misz?", "misz a faluba", "dógoztok?", "itthon vagy?", "emisz?". A kérdések, bármilyen formálisak is, ~~mik~~ nem maradhatnak megválaszolatlanul: "itthon vagyok", "ücsörgök", "kiütem", "megyek a faluba", "dógozgatunk", "itthon vagyok", "emegyek".

A házhoz érkező vendéget, szomszédot, postást kutyaugatás jelzi, ill. az illető már az utcaajtótól bekibál I "van itt valaki?", "itthon vagytok?", vagy a nevét kiabálja a háziaknak. Nem kopognak, csak megállnak a bejárat előtt, vagy megnyitják az ajtót és várnak, hogy valaki kijöjjön.

Kötelező szólni a boltban várakozókhoz, az orvosi rendelésre várva, az autóbussz megállónál: "Maga is itt van?", "sokan, vannak", "késik a busz", "hideg van", Beggyakrabban általános dolgokról indul a beszélgetés.

Ha valakit kihagy a megszólításból, nem a rokonsági fokához mérten közeledik hozzá, abból harag, pletyka lesz.

A haragosok nem köszönnék egymásnak. Ha tehetik, átmenne az út túloldalára, ha nem, fejüket elfordítva adják a másik tudtára, hogy nem óhajtanak közeledni. Egy-egy elmaradt köszönés, megszólítás után meg is jegyzik: "tán haragszú!".

Ha vendég érkezik a házhoz, először beköszön: - Adj Isten, jó napot! /idősebbek: Dissértessék!/. A háziak fogadják a köszönetet: - Isten hozott Benneteket! Gyertek bellebb!

Ezután vagy a vendégnek szánt székre, székekre mutat, vagy megfogja a széket: - Üljetek le!

Az érkezők a felszólítás értelmében leveszik kabátjukat és leülnek, Ezután indul el a beszélgetés.

Ha csak úgy "beszalad", "benéz" valaki, ismerős, rokon, általában nem az asztal mellé ültetik, az ajtóhoz közel elhelyezett székre ül. Az "átszaladó" szomszédasszony pedig megáll az ajtó mellett és állva vált a háziakkal néhány szót.

A család

Míg a család fogalmát úgy definiálhatnánk, hogy vérségi alapon és házasság révén létrejött együtt élők csoportja, addig a nemzetség, mind a rokonság körében használt elnevezések egyike, Tárkány Szücs Ernő szerint:¹...a 18. századtól az egy közös őstől leszármazott, apai ágon számontartott ama vérrokonsági csoportot jelentette, amelynek tagjai már nem éltek egy kenyéren, nem gazdálkodtak közösen, és nem is egy házban laktak. Felmenő ágon legalább három generáció alkotta, de hozzászámították a még emlékezetben tartott felmenő ősöket is. Valamennyi lemenő leszármazott beletartozott. Oldalágon legfeljebb négy-hét izre terjedt ki a rokonság számontartása. Kis családok, törzscsaládok, nagycsaládok vérségi alapon tartoztak a körébe.

Ugyancsak a nemzetségről szólva Morvay Judit² megállapítja, hogy kritériuma a nagyszámú rokonság megléte, nem pedig az együtt-lakás vagy a közös gazdálkodás.

Községünkben hasonlóan, minth az Alsó-Garam mente magyar falvaiban³ a terminus a mai szóhasználatban ritkán jelentkezik, a más rokonsági kapcsolatot kifejező szavakkal is keveredik. Így itélik el a helyét nem tudó, a közösségbe nem kellően beilleszkedőt: "A nemzetség megvan, meg a familia, amúgy meg semmilye sáncs, annyiya se, mind a szeginy embernek. Nos nem tudja, hogy kit vegyen el!" "Nagy nemzetsigbü származik, nos kódús". De átkozódási formulaként is használatos: "Hogy tűnne el, teljes pereputtyostú!" "A rosszseb egye meg még a familiáját is!".

A nevezetes, jeles nemzetségek közé tartoztak a Jedlik-familia, a Kantár - familia, kik jómódú családok voltak.

Az azonos nevű, de más nemzetséghez tartozókat ragadványnévvel, csúfnévvel különböztette meg a közösség: pl. Nagy Kantár, Kis Kantár, Izé-Balogh, Pacser Balogh, Kis Balogh, Nagy Balogh, Cirok Balogh, stb. Az ilyen megkülönböztetett nevek ragadvány-néven emlegetése, megszólítása általában nem volt sértő, nem szézenlették viselőik.

Egy 1800. évi összeírás alapján⁴ kimutatható leggyakoribb nevek előfordulása a közösségben a következő: Balogh 11, Nagy 9, Illés 8, Borka 8, Varga 7, Kollár 6, Morvai 6, Bukor 5, Bombicz 5, Kosik 4, Gyeszat 4, Jóba 4, Szabó 4, Horváth 4, 3-3 Kiss, Demeter, Szapu, Kutrucz, Szóke, Szarka, Takáts, Ivolka, Kocsis.

Nagyapámnak, a Jobbágy-nagyapámnak vót 20-25 hód földje. Apáméknak is vót 1/24-ed risz, meg 1/16-od risz. Apámék vótak ngyen testvirek. Meg mink is vótunk ketten /fiuk/.

"Én a Jobbágyékhó mentem menyecskének, meg a Annus is odament menyecskének. Egy földél alatt. Öt esztendeig vótunk egy kenyirenn a mamávó, minék soha nem pörütünk, de rinya ritunk.

Mink ott olyan gyönyörűen itünk! Ott vótak a anyósom szülei, anyósom testvirei, családjuk, meg még a unokák is oda nősütek. A Jóska fiam is oda született /dédunoka/.

A eső ház, abba csak az öregek vótak, a papa, a mama, Kálmán, Ferkó. A hátúsóba a Milka, Gyula a családjávó. Odább a Gizi ángyi, a Hermán, meg a két lánko. Mink meg a utósóba. Ott vót a két fiatal család, Jóska meg én, Ferkó meg Annus. Egy-egy ágy vót mindenkinek. A anyósom feküdt a fiamma, mer az megfért vele, mer több szállóhely nem vót. Egy ágy vót a mienk, egy a fiataloké - Ferkóé meg Annusé. Középpett vót a ablakná egy szta, mindannyian oda összeütünk. Aztán még egy sorba vót a tyúkkamra, három istálló. Egyikbe a lovak, kettőbe meg a szarvasmarhák, a tehenyek meg a befogó állatok. Egy sorba.

Mikor én odamentem, ott annyian vótunk a középső házba! Mind összemertünk esténként. Akit efogott a álom, az má ballagott, atya, Ferenc, Kálmán, az má ballagott előre. Még nálunk a istállóba is aludt valamellik. Ha niha ekisétt, a lóistállóba. Mer hogyha valahun tüzvót, vagy valamellik állotk eszabadút, köllött, hogy ott legyen valaki. Vót függőágy is ott.

A szobák nedvesek vótak, lefegőtlenek. Mink is vótunk egy szobábo tizen, tizenkettek, éfélig. Ajtót mindig csukták, hogy ki nem menjen a meleg. Fővettek egy kis karikát a sporhéton, igett a tűz, nos beváglágitottk. Jó kisónn gyújtottak lámpát, mer a petróra is piz köllött. Nem vót drágo, de nem vót piz. Fél liter is eligett egy este. Niha gyüttek a leginyek, még akkor se gyújtották meg a nagylámpát, jó vót a ötös is. A tizenegyes az ünnepi lámpo vót.

Ez olyan szeginy falu vót, hogy ilyen szeginy a környiken nem vót. Szapora vót a nip."

Somogyi Károly Múzeum
A. 2880-2012
Március 19. 1912

Az adatközlő édesanyja, Jobbágy Ilona így emlékezik vissza családjukra: "Az én anyámék ketten vótak testvirek. Az onnan ement firhő. Az én anyám maradt ott, a apám meg úgy nősüt oda, mer árvo vót. Vótunk ötten testvirek, én vótam a legidősebb, aztán Kálmán, Hermán, Quaa, Ferenc. Öten vótunk, aztánn akkor még vótakk a nagyszülők, anyám szülei. Mind ott vótunk egy házbo. Mikor megnősütek a testvirek, egynek a Jedlik Milka, a mésiknak meg a Balogh gá ~~gyi~~ Gizi vót a felesige, azok is oda kerütek."

Egy másik családtípust képvisel a Balogh család ez 1920-as években.

"Én az első világháború utáni időkre emlékszem. Mink a Nagyszurdikba laktunk, a 126. számú házban. Hosszá ~~xxxx~~ udvar, hosszú ház. Egy pitar, egy szoba. Elő lakott Balogh Ignác apám unokatestvire családjávó, utánno apám ~~ix~~ nyolc tagú családjávó, meg Ede öccse, nigy tagú családjávól. Műgöttünk Balogh József, apám unokatestvire kilenc tagú családjávól. Azután István istállója, Ede istállója, konyhakert. A telek viginn külön fedél alatt Apánk idősebb leánytestvire, Mári néne házo.

A lányk, azok é minden esetbe a háztól elmentek, nagyon kivételes eset vót, ha nem vót szülő a házbo, maradtak, nem akarták üresen háyni. Sok volt ilyen, mind nálunk, valahugyan megosztottak egy fedél alatt, házbon belül. De olyan áldotlan állapot, mind nálunk vót, kevés vót. ~~xix~~ Mink - apám, anyám, meg hat gyerek Edvard bátyámék nilyen egy szobábo laktunk, egy közös sparheltunk vót, meg egy kemencénk főziszre, sütiszke.

A tulajdonjog hiányába az osztatlan földeket hagyatékként használták apáink, nagyapáink. Az ilyen osztatlan vagyonok a testvéri visszasságokat vonták maguk után. Pl. osztatlan erdőriszünk vót, apánké, illetve még öt testvéré, két-három helen az erdőbe, azt se tudtuk mettől a mienk. Barázda, vagy más jel nem vót. A szántóföld esetében jobb vót a helyzet. Ott egy-egy barázda volt, ami évekig nem változott. A legelőrisz a legelő birtokosság által nyilvántartott számszerinti legelőrisz vót, így pontosan tudta mindenki, hogy hány darab legelője van.

Pl. nálunk, de senkinek a fődek átírva nem vótak. Ez nem olyan rígen van csak. Adtak a gyerekeknek, de nem iratták át, csak hasznáták. Nálunk ugye, apám a háborúba vót. A Balogh-tagok - mer gazdagok vótak a Baloghok, az én apám szülei - de az apánk katona vót. A többiek erősebbek~~ix~~ vótak, adtak is nekünk, meg nem is. A rosszát adták. Mindegyik testvir gazdagabb vót, kivive apámat meg Edvard bátyámat. Ezek katonák vótak. Akik meg itthon vótak, azok hasznáták a fődeket.

A nagyszülők má nem itek, a testvirek meg mind önkintes földfoglalók vótak a családon belül. Megegyeztek, az erősebb, az jobben ríszesült. Aki meg kisebb kapott, mind apám, mikor hazagyütt a háborúbú, nadrágszijnyi, rossz föld vót. Azok má ugyi hozzáesküdtek, abbú má nem adtak. Hiábo tudta apám, hogy járho még neki valami: István, ne követelj, ez a testvires elosztás!

A Balogh-földek több tagban voltak: Gúgonn, Barócsba, Kantár-riten, Tormolon, Veszserdón, Pótlékok... Minden ríszit heten műveltik, a testvirek, nagyjábú el vót osztva hét fehé. De nem ugyanazt ültették egy tagon belül se. Mindenki a saját ríszit szántotta, dolgozta meg. De ki tudja, hogy kinek a nevin vót, nem vót átírás Szimón!

A Balogh-erdő meg túl a Vágon. Ez olyan vót, hogy mindenki /testvirek/ vitt belülle fát, ha kállött. Észbe tartották csak, nem jelütik, hogy mettől-meddig. Apám nekem is mutatta, hogy idáig a mienk, ezt vágjuk. Veszekedis soha nem vót, legföljebb szóvá tettik egymásnok, hogy többet vitt. Rit nem vót a faluba, ~~max~~ a földek megosztottak vótak / de nem családon belül/, nem lehetettix egy tagba csinányi.

De a családon belül osztatlanok vótak a telkek is meg a fődek is."

Az első unokatestvért közeli rokonnak, "tűrű /töröl/ rokon", a ~~max~~ második unokatestvért távolabbi rokonnak nevezték. A századfordulón a sokgyerekes /hat-nyolc/ családok általánosak voltak, majd a huszas években a gyerekek száma fokozatosan csökken. Az egyke nem jellemző területünkre.

Századunk első felében - a remcens anyag alapján - a fiatal pár ugyan néhány évig a férj szüleinél lakott "egy fedél alatt", azonban igyekezett minél hamarabb elszakadni, "külön menni". Ha a lehetőség adott, a családi házhoz újabb pitar-szobát ~~oldottak~~.

"Egybe vót a család földje. A firfigyerek rigen a apjávó gazdálkodott, gyárok nem vótak. Ki kicsibe, ki nagyba. Ha saját földje nem vót, akkor a faluba a nagyobb gazdáná taláto meg a számítását. Ha megvót a aratás, akkor úgy gondúta, hogy meg is van a családnok a kenyere. Közös háztartásba vótak. Az idősebb asszony főzött. Mikor az kiöregedett, akkor a utánnovaló. Aztánn megműveltik közösen a földeket. Egybekassza vót, minden egybe. Közösen megbeszítik, hogy mire költsenek. Ez vót két-három esztendeig. Akkor - az má a jobbik eset vót - hogy a fiatalember kapott egy tehenyet. Akkor a világ közepibe vót. Akkor aztánn szitmentek. Vagy vót egy kis szobácsko, vagy megtódták, vagy a kamrát alakították át, ha vót. Mégis maguk vótak. Akkor ketek, feküdtek, amikor akartak. Nem köllött senkihő alkalmazkonnyi."

"Mig az öregek itek, addig nevükönn vót a föld. Aggyig nem mentek szit, még meg nem hat. Aggyig közös kassza vót. Öregasszony főzött, a kanalat ki nem adta a kezibü. Mindig a lány ment firhez. Ha sok gyerek vót, firfigyerek, akkor az öregebb szokott otthon marannyi, a többt meg kifizették. Mentek hazúrú. Az öreg halálo utánn a földekbü mind egyformán osztotak. Ha különfátok, akkor a lány kelengyét, a fiú tehenyet, egy-két hold földet kapott, a módosabb. De csak az apa halála után osztották el a földeket. A lány is ugyanagnyit kapott, ha nem iskoláztották. Ha meg az öreg egyre hagyta, akkor az kitagadás vót."

A törzsgsaládnál - Tárkány Szücs Ernő definíciója alapján⁷ - a vagyon, vagy annak ~~há~~ számottevőbb része az egyik kiscsalád kizárólagos tulajdonában állt, míg a másik kiscsalád a munkájá val járult hozzá ennek hasznosításához. Ebbe a lényeges kérdésben tehát különbözött a nagycsaládtól. Ezt a törzscsaládot a gazdasági kényszer, de főként a lakás tartotta egy ideig össze, s a fiatalok igyekeztek szabadulni ebből.

Az örökséget a szülők életében ritkán osztották szét. Inkább akkor, ha az egyik szülő meghalt. Ha az apa halt meg, akkor általában azonos arányban érészesültek a gyerekek az örökségből, s az anyának biztosítottak egy kis kerti földet, "újkor mindenki adott neki egy mázso buzát, hogy annak is legyen valamilye.

Ki maradt a szülőkkel? "Nem vót megnevezve. Amellik - talánn a szülők jobban egyetértettek, vagy akinek az anyagi helyzete olyan vót, hogy nem vót házo, de még a felesiginé se vót kilátásba.

Az se számított, hogy fiú vagy lány. De azt mondták rígen, hogy *eki*-a kepe körül könnyű kalászt szedegetnyi - hogy az jobban járt mindig."

Megszólítások *1920-2020*

A férj a feleségét tegezte, s "asszony~~nak~~" szólította. "Haló~~d~~, asszony!". De általános volt, főleg idősebbeknél az "anyjuk", Harmadik személyben az "anyjukom" megszólítás is. A feleség szintén tegezte férjét, s "ember", "apjuk", ill. harmadik személyben "az én emberem", "apjukom"-nak szólította. Harmadik személy viszonylatában még használatos volt az "asszony", "párom", "urem", is.

A munkamegosztás merev volt, s még a mai napig is tartja magát e merevség. A férfi dolga a ház körüli munkák, az udvar tisztántartása és az állatok gondozása volt. Női munka pedig a lakáson belüli teendők, a főzés, mosás, takarítás, bevásárlás, a gyerekek nevelése. A baromfival a nők foglalkoztak, női munka volt a fejés is. A tejhaszon, a baromfi haszna az asszony jövedelme volt, s háztartás költségeit pótolta, fedezte.

A kisgyerekek másfél éves koráig bölcsőben aludt, "baba" volt. Sokáig pólyázták, jól "benyügözték", egy hónapos koráig a kezeit is lekötözték. Ha már nagyobbacska volt, megbirták a lábait, ún. állókába tették. Az állókának négy lába volt, az alja vastag deszka, "fősnyi", tetején kör alakú vájat. Ebbe csúsztatták be a gyermeket lábbal lefelé. Rügztett volt, tetején kis bemélyedéssel, melybe a gyermek számára kis tésztát, krumplit tettek "eszegetni".

Mikor lekerült a gyerekekről a pólya, akkor a fiút is, lányt is ingbe öltöztették, sokáig az ing volt egyetlen az ruhadarab. Nyáron kartonból, télen flanelből, "pargét"-ből készült. Két-öt éves kor között a gyerekek "hátagombolós" meleg ruhát viseltek télen.

A fiút "firfigyerekek"-nek, a lányt "lánygyerekek"-nek mondták. Ha "gyerek"-et mondtak, az minden esetben csak fiút jelentett. Két-három éves kortól a leánygyereket "lánko" megszólítással illették, a fiút "gyerek", s harmadik személyben "kisgyerekek"-nek hívták.

A nagyszülők "onokám"-nak mondták, s a nevét is hozzátették. A tizenkét éves fiúk már besegítettek a gazdasági munkákba, az állatok etetésébe. "Tizenkét évesen már szántottam. Nem bírtam az ekét fűhúzni. A taligát úgy húztam fű a kocsira, hogy egy deszkát tettem rá, azonn."

Tizekét-tizennégy éves kortól tizenhét-tizen^{hét}~~nyolc~~ éves korig "kölkök", "szülő gyerekek", "lánkák", tizenhat éves lány már "nagylány"; "eladó lány" pedig a tizennyolc éves. A tizennyolc éves fiú "suhanc", "kamasz", majd "nagykamasz", ill. a sorozásig. Utána, főként a katonai gőz leteltével "leginy". A házas "fijatal ember", "ember", a féjjezett "menyecske", "fijatal asszony", "asszony".

A szülők megszólításánál különbséget kell tennünk a szegényebb és a módosabbak megszólítása között. Az előbbieket "idisanya", "idis-epa", "idisetya", az utóbbiak "mama", "atya" megszólítással illették a szülőket. A finomkodók "idesmama"-t mondtak. A nagyszülőket "öreganya", "öregapa", ill. "öregmama", "öregatya", "atyus" megszólítással illették. De ritkábban "nagy mama"-t, "nagyapá"-t is mondtak. Harmadik személyben "öreganyánk", "mama öregapánk", "öregapátok", ill. a vezetéknevét is mondták, "Szabó öreganyám".

A házaspár a másikkal fél szüleit is hasonlóan szólította, harmadik személyben pedig "ipam"-ot, "napam"-ot mondott. A házasok szülei egymást "nászom"-nak, "nászuram"-nak, "nászasszonyom"-nak mondták.

Harmadik személyben a menyecskéről, vőről úgy beszéltek, hogy "menyem", "vejem". A keresztszülőket egymást "komám", "komaasszonyom"; a bérmaszülők pedig "bérma komám" megszólítással illették.

A "család" jelentette a gyereket is. "Nagy családjo vót", sok gyereke volt.

A testvérek egymást tegezték és nevén szólították. Harmadik személyben azt mondták "testvirem", később "bátyám", "néném", "öcsém", "hugom", ill. "kisebb testvirem", "nagyobb testvirem", "öregebb testvirem", "testvirünk", "a bátyám, a legidősebb, János".

Általában, kor szerinti megkülönböztetésként ~~használtak~~ használták a következő kifejezéseket: "gyerek", "lánko", "leginy", "lány", "fijatal asszony", "asszony", "öregasszony", "fijatal ember", "ember", "öregember". Idősebbekre mondták azt, hogy "rigi asszony", "arigi ember". Ha csak "firfi"-től beszéltek, akkor az ereje teljében lévőre jelezte, "tán firfi köllene neki!".

A terhes asszony "álopotos", "babát vár", a "babanéző"-be mentek, ha az újszülöttet meglátogatták. A teherbe esett lányt "megesett lány"-ként emlegették, a helyiek "falubeliek", a más faluból származók "idegenyek", a közösség tagjait "nipek"-ként emlegették. "Mit szólnak má a nipek?".

A barátnő neve "pajtyi", a legények barátai "pajtás". Ha a férj nevére voltak kíváncsiak, "ki az ura", de ha a feleségére kérdeztek rá, "kit vett el". Az öreglegény "vinlegény", az öreglány "vinlány".

Ha az illető természetes halállal halt meg, azt mondták "elhalálozott", ha a háborúban esett el, "odamaradt".

A szülők gyermekeiket keresztnevéükön szólították, ill. használatos volt a "fiam", "lányom" megszólítás is. Harmadik személyben "Ilona lányom", a testvérek gyermekeit "Erzsink", "a mi Erzsink"-ként emlegették. Ha a rokonsághoz tartozott, "Ilonánkhó megyek".

Ha házaspárról beszéltek, "felesigestü vót", a ~~kk~~ az asszonyt lánykori nevéen hívták: "Hova misz, Nagy Ilona?".

Ha a rokonságot emlegették, harmadik személyben "apám unoka-testvire", "Ferkonk anyósa".

Idegeneknek kijáró megszólítás volt a "báty", "néne", "Imre báty", "Annus néne". De a nagybácsit "bátyo", a nagynénit "nénje", a testvér feleségét "ángyi", férjét "sógor" megszólítással illették. Így emlegették a rokonságot a szülők, nagyszülők és az unokák is, sőt a házastársak is.

A keresztszülők ~~kk~~ "keresztanyja", "keresztmama", "keresztapa", "keresztanya", ill. "öregkeresztanya", "öregkeresztapa".

A leánytestvér férje "sógor", a fiútestvér felesége "ángyom", "sógorasszony" volt.

A mindennapi munkák beosztását a családfő végezte. Előbb a hasznosabb, tartalmasabb, sürgősebb munkákat ~~e~~ végezték el, a csak azok befejezésével láttak neki a kevesebb haszonnal járó munkának. A cél - minél több állat, ill. föld megszerzése, hogy gyermekük kiházasításánál ~~kk~~ minél többet tudjon adni.

A gyermeknevelésben a nagyszülőknek, ill. a nagymamának fontos szerep jutott, de a felügyeletet nagyobb testvér is vállalta. A család minden tagja tavasztól őszig a határban dolgozott, a leg-

idősebb asszony főzött, s felügyelt a gyerekekre. De az utcán játszó gyerekeket é bárki megróhatta, figyelmeztethette a felnőttek közül, így szok mindig szem előtt voltak.

A rokonsághoz való ragaszkodás a községben ma is erős, számon tartják apai és anyai ágon egyaránt.- másokunokatestvérig. A házassági tilalmon túl fontos szerepe volt a segítségnyújtásban, az emberi élet fordulópontjain pedig a rokonság különösen fontos szerepet kapott.

A "gyerekágyosnak" a keresztszülők, de sorban a többi rokon is "látót" visz. Egymás közt beosztva, minden nap biztosítják a kismama főtt ételét, az ebédet. ~~Által~~ A "látó" a századfordulón még szegényes volt, tejeskávát, kalácsot vittek. Később tyúk-húslevest, becsinált levest, kelt tésztát, rétest, s aszalt szilvát vittek. Rántott csirke is került a kosárba. Ma inkább bort, édespálinkát, befőttet, csirkét visznek és süteményt, és a kisbabának ruhaneműt.

A lakodalom nagy esemény volt nemcsak a család, a rokonság, de a falu életében is. Főleg farsangban tartották. Lakodalomba valamennyi rokon hivatalos volt, még a haragosok is kibékültek. Az esküvő napján élő baromfit és édességeket vittek a lakodalmas házhoz, s a fiatal pár számára szánt ajándékot is ekkor adták át. A legértékesebb ajándék mindig a násznagyok ahándéka volt, hiszen ők voltak a fiatal pár keresztszülei. A lakodalomban pedig tyúk-húslevest, becsinált levest, főtt, töltött tyúkot, rántott és vagdalt húst tálaltak fel, és persze rengeteg édességet. A vajjas-krémes sütemények elterjedése előtt kedveltek voltak a szalagórok, kiflik, mézes, üntött tészták.

A lakodalomba hivatalos rokon távolmaradásának "nagyon nyomós oka" kellett hogy legyen, mert az indokolatlanul távol maradók a rokonság "örök haragát" vonták magukra. De a temetésről elmaradt távoli rokont is nagyon megszólták.

A disznóvágások, s főleg az azt követő torok ugyancsak kedvezőek voltak a szűkebb rokonság összejövételére. Ilyenkor a kedves szomszéd sem maradhatott el. Húslevest, toros káposztát, pecsenyét, éjjel pedig hurkát, kolbászt tettek az asztalra. Az ülést követő nap pedig kóstolót /hurka, kása, töpörtyű, hús/ vittek, főleg a gyerekek, amit természetesen viszonztak, s így a friss hússzükségletek egy ideig biztosították a család számára. Ezért a gyereke kis pénzt kaptak

A gazdasági munkáknál, s egyéb kalákamunkáknál /pl. építkezés, kukorícafosztás, később fokhagymapucolás/stb./ a rokonra mindig lehetett számítani. De a szomszédon kívül a rokonhoz szaladtak kölcsönkérni ezt-azt. A kölcsönös segítségnyújtáson túl a érdekszövetség is volt a rokonság, nem kis szerepe volt a rokonságon belül egymás erkölcsi támogatásának, pártolásának. Ám mindez feljogosította a rokonságot egymás ellenőrzésére, beleszólási, fegyelmezési és figyelmeztetési joguk volt a közösségi normák és értékek betartatására. A családi élet mindenéig apó mozzanatában - még a legintimebb kérdésekben is - erkölcsi ellenőrzéssel bírtak /pl. gyerekáldás, abortusz, gyereknevelés, taníttatás, az udvarlás jóváhagyása, házastársi kapcsolatok, szülő-gyermek ill. testvéri kapcsolatok/. Ugyanakkor feladatuk volt a pletykák, rágalmozások kivédése, az őket érintő események megbeszélése, "levitatása", a családi és a közösségi élet normáinak betartása és betartatása. A cél érdekében a szűkebb rokonság összeverődve tárgyalta az eseményeket, s kényszerítette tagjaira akarataikat.

A rokon kapcsolatok ápolásának fontos alkalmi voltak az ún. csavargások. A huszas-harmincas években egy-egy "központ" alakult ki, valamelyik szülő, nagyszülő, esetleg testvér házában, ahol a szűkebb rokonság - szülők, testvérek - rendszeresen, heti egy-két alkalommal találkoztak. Általában szombat este és vasárnap délután került sor az ilyen rokonlátogatásra. A házaspárok "beosztották", mikor melyik rokonságot látogatják, s ezt betartották, "ha esett, ha fájt, ha hó volt, ha jég, ha csak arátás nem volt". A testvérek egymást ritkábban látogatták, inkább hétköznap "beszaladtak" egymáshoz.

Az ilyen családi összejöveteleken késő estig beszélgettek, a gyerekek a felnőttek körül játszottak, később a szülők ülőgömböt elaludtak. "Igy szórakoztak, kibeszégettik, kipanaszkodták magukat, kiségezték egymást!" "Ha a falu hány sarkábo is vótek, de vasárnap mindig mántek a szülőket meglátogatnyi. Többnyire ott találkoztak a testvirek. Mindenki emondta a maga örömit, bánótát, nos a anyjuk győzte fővennyi".

Somogyi Múzeum
14.180-202
Mórágyfalva

A vagyoni helyzet, a "hovatartozás" nemcsak a házasságoknak szabott gátak, de meghatározta a baráti körök kialakulását is, s érvényesült rokonságon belül is. "A rangsor fontos vót. Például a mi rokonságunkba voltak a 20-40 holdas gazdák, de mivel mi csak 5-6 holdasok vótunk, így sem ők, sem gyerekeik velünk nem szívesen barátkoztak. Állandóan éreztették gazdagságukat velünk. Legfőképpen, amikor nem győztik a munkát, nem kaptak elég munkaeszt, megkerestek bennünket, hogy nekik menjünk dolgozni. De nem szívesen tettük, hisz a napi koszt se volt megfelelő. De az ilyen munkának a hasznát csak ~~xxxx~~ tizenhat éves korunkig tudták élvezni, akkor rájöttünk, hogy ha máshol vállalunk önálló munkát, jobban járunk. Saját erőből is el tudunk végezni minden munkát azon a kis földön, nem szorultunk már a gazdag rokonságunk segítségére."

+++ A keresztszülőt általában a rokonságból, ritkábban idegent hívtak. Főleg testvért, unokatestvért, esetleg távolabbi rokont. Ha a keresztszülő a feleség rokonságából volt, akkor a bérmeszülő a férj rokonságából került ki. De divat volt egy-egy nagyobb gazdát is bérmeszülőnek hívtak. "Vót itt egy Nagy Péter nevezetű, módos, tekintélyes gazda, sokan hívták el kereszteszülőnek bérállásrú. De akinek nem vót kereszteszülője, még az is úgy hívták. Sok vót neki, még több!"

Vizkeresztről még szokás volt a fiatalasszony lánykori barátnőjét "pajtyiját" elhívni kereszteszülőnek.

Szomszédság

Tárkány Szűcs Ernő a szomszédságról írja: A település szomszédsági problémákat vethetett fel. Élt ugyan a köztudatban - főleg a jobbágyok fölszabadulása után megerősödve - az a nézet, hogy az "én házam az én váram", de nem olyan merev, más érdekeket figyelembe nem vevő módon, ahogy néha elképzelték. Egykor a szomszédság sokféle kötelezettséggel járó együttélési formát jelentett... Viták korábban is lehettek, sőt voltak is a szomszédok között, de a jogi népszokásokban megrögződött hagyományos "jű" megoldások mégis rendet tudtak tartani.

A recens anyag néhány kiszólást ismer a szomszédsággal kapcsolatban: "Többet ir a jó szomszid, mind a rokon, mer ka bajban a szomszid segít legelőbb". Átokformulaként is él: "Verjen meg az isten egy rossz szomsziddal".

A jó szomszédságot mindenki igyekezett megőrizni, hiszen az egymásrautaltság nagy volt. Ez egymás segítése viszont megkövetelte az egymáshoz való alkalmazkodást is. Bár a kisebb veszekedések, ügesszetüzések kikerülhetetlenek voltak, ám a szükség, a kényszer nagy ár.

A szomszéd mindent lát, mindent tud. Szinte a szeme előtt zajlik a család élete. Gyakori látogató is volt. Ha egy kis tere-ferére ment, "átszaladt", megállta az ajtóban, de átszólt a kerítésen, bekiabált az utcáról. Ha "csavarogni" ment, székét az ajtó közelébe hárta, de véletlenül sem ült az asztalhoz vagy a tűzhely közelébe. Bejáratosak voltak egymáshoz a jó szomszédok, úgy mentek át egymáshoz, mintha haza mentek volna.

A szegényebb szomszéd a módosabbnak olykor takarítani, mosni is segített, ennek fejében kis zsirt, lisztet, kukoricát kapott.

Ha jó volt az időjárás, a férfiak éjfélig is kinn ültek az utcán etetés után, beszélgettek, a politikáról, a gazdaságról, az időjárásról. Az utca gyerekei pedig együtt játszottak. Az asszonyok elfoglaltak voltak, a háztartás munkái lekötötték őket, vacsorát készítettek. Ők inkább szombaton, vasárnap délután ültek ki az utcára beszélgetni, nézelődni, s egymás gyerekeire, unokáira vigyáztak.

Segítség, ha kellett, a jó szomszéd mindig kéznél volt. Jött hívás nélkül, maga ajánlkozott fel.pl. nehezebb tárgyak mozgatására, emelésére; gazdasági eszközökért, szerszámokért is a jó szomszédba szaladtak át. Ha a gazda nem volt otthon, csak úgy elvitték, szó nélkül, s munkájuk végeztével visszatették a helyére.

A gazdasszony is a szomszédba szaladt ki listért, sóért, tojáért, ha az már fogytán volt. A kölcsönkérést megtagadni nem lehetett. Számtalan rontást a kölcsönkért dolgok megtagadásával magyaráznak /pl. véres tej, nyúlós kenyér, stb./.

Gyümölcszedéskor, sütéskor, disznóöléskor a szomszédba is visznek egy kis kóstolót.

A tél jobban kedvezett a szomszédolásnak. Egyes munkákat, mint pl. a tollfosztás, az utca közösen végezte, "házsorba" mentek, sokáig eltartott. De 3 jeles napokon, névnapokon a jókívánások, a köszöntők először a szomszédban hangoztak el. Lakodalmak, ha jó a szomszéd, ott a helye a lakodalmas háznál. Ilyenkor a jó ismerős vigyáz a násznép távozása után a menyasszony lakodalmas házára.

A ház két oldalán volt a közvetlen szomszéd, átellenben a szembeszomszéd. A harmadik szomszédba csak akkor mentek, amikor a közvetlen ~~szomszéd~~ szomszéd nem tudott segíteni.

A település

Az írott források alapján a község eredetileg a ma is hozzá tartozó Gúgh területén feküdt, majd a török elől menekülve a Vág folyó mocsarára, erdős részén keresett védelmet.¹

A recens anyag még őrzi ennek emlékét:

"Az ősszimeiek itt vótak megtelepüve Gúgon. Ez vót az igazi, eőő-településük. Mer itt vótak a legjobb legelők. Akkor a Szimó felé az mind mocsár vót. A mostani Szimó az kiemelkedő risz vót. Ezt tudhasuk a mostani árvizrü is, hogy körülvette a falut, de Szimó kimaradt.. Az utósó meneküllis, az a tatárjárás vót...De ide a tatárok má nem jutottak, mer olyan keskeny gázlók vótak, aki bement, az bent is veszett. De a tötökök se tudtak bemenni...Gúgonn aztánn má nem lakott senki, de a gúgi fődeket bireltik. Ezenne a mocsarakonn keresztü jártok, ahogy tudtak, meg a Gubai-átón körbe oda dógozni. Még Öreganyám is. Mer az vót a legnagyobb termőterület. Már a Öreganyám halottam, hogy úgy dógozták a fődeket a török alatt, mer a törökök Ujvárbo vót a főhadiszállásuk, kijártok portyázni. Az ilyen nipet, mind Szimó, mer nem fizetett hadisarcot, be vót házódva, ezeket ilyen portyázó katonák meg szokták támodni...A Szt.Gyulai tötisrü beszitik, hogy ott nagy ellenállás vót a török ellen, ott fegyverrel vidtik a falut."²

"A törökök mikor gyüttek, a nipet nagyon kinozták. Gúg-pusztán vót Szimó. Akkor a Barócsok mind nádosok vótak. Azonn gyüttek át, hogy valahun majdcsak talállok olyan helyet, ahun letelepedhetnek. Nos, hogy itt taláták a Vág mellett ezt a pusztaságot, itt megtelepedtek. Elbújtak a ~~XXXXX~~ nádosok között. Aztán így ipitettek itt templomot. 1746 van rá kiírva. Aztánn itt hogy megtelepedtek, ahun most a templom, ott vót a temető. Oda temetkeztek. Amikor a templom két oldalát, a hajóját ipitették, ott nagyon sok embercsontot talátok. Ami most a gúgi kápolna, ott vót először a templomuk. Oda jártok, az a kápolna nagyon rigi... A mostani Gúg, az má visszatelepüls. Elődejeik mind szimeiek vótak, Szimóhoz tartozik most is. Eredetileg, hogy vót valami Öreg kisasszony, Gúg vót a neve, és így adományozta Szimónek ezt a riszt. Onnan a neve is."³

De a török időkről szákdota is kering.⁴

Komárom vármegye monográfiája⁵ Szimő községről írt fejezete káemeli: "Csillagvár, Szt. Gyula és Szt. György dülőknek is figyelmet érdemelnek. A Szt. Györgyi dülön hajdan falu volt, mert gyakran találunk ott épületnyomokat, melyek azt kétségtelenné tették."

Az említett Csillagvár és Szt. Gyula dülők a Vág holt ágai, az egykori folyó medrei. Mivel a folyó állandóan változtatta medrét, elképzelhető, hogy a település is követte a változásokat. Csillagvár dülőben az emlékezetanyag szerint egykor cölöpházak álltak. A helyi plébános⁶ pedig felhívta a figyelmet arra, hogy a mai temető legrégebbi sírjai K-Ny-i tájolásúak, s csak az újabb sírok néznek É-D irányba, a mai település felé.

Szimő község települése, mind vizjárta terület, a Vág folyó egykori folyásához igazodott, a kiterjedelmű szárazulatokra épült.⁷

Az első írott forrás a községről 1397-ből származik: "midőn még nem jelenlegi helyén feküdt, hanem az Érsekújvár szomszédságában lévő Gugi pusztán, mely helyet jelenleg is St. Vendel kápolnája jelzi. A török sarszolással arra kényszerítették, hogy falujukat elhagyva a Vág folyó bal partján lévő erdőségbe vonuljanak. Itt építettek azután állandó lakhelyet, ho a mocsaras vidék és erdő megvédte őket a török ellen. A község/ a török első betörésekor elpusztult, de ismét helyreállt é közel esvén Érsekújvárhoz, általában nem volt hódolt terület, de portyázó csapatoktól sokat szenvedett."⁸

Népességét az előbbi táblázat mutatja, s megállapítható, hogy a török kiűzésé~~nek~~ után gyorsan benépesült. A Rákóczi-féle szabadságharc után a népesség csökkent.⁹

év	1549	1559 ¹⁰	1576	1600	1604	1610	1622
porták sz.	6	5 1/2	3	20 ház	9 ház	1 porta	adómentes teljesen leég

év	1635	1639	1649	1669
porták sz.	1	1	hódolt h. 6 1/4	1 1/2

1690 - 37 gazda
1699 - 37 porta
1707 - 8 jobbágy

1715 - 7 gazda és 3 zsellér
1720 - 11 gazda és 7 zsellér

18 csfő közül 4 tót, de ezek, s a később bevándorolt tótok hamar teljesen elmagyarosodtak.

1828-ban 173 jobbágydsalád lakta.

"Az emberek pusztításában a török és a német szinte versenyeztek egymással. A törökök¹¹ 1661-ben Ká Ersekujvár környékéről 200 embert elrabolnak, 1664-ben átjövén a Vágon, 3 csallóközi helységben a 40 éven felülieket levágják, a fiatalabbakat elhurcolják."¹¹

A Borovszky Samu szerkesztette Komárom vármegye kötetében Szimő községről, s az egykori településről, Gúgról az alábbi szerepel: "Vágmentá magyar nagyközség, márl113-ban Kálmán király oklevelében említve van Zemej néven. 1249-ben villa Zemay. Egészen Nyitra vmegye határán fekszik és hajdan oda is tartozott, mert 1291-ben, mikor Lipolnoki Mikus és Dénes ezt a Scemei nevű k birtokukat a nyitrai püspöknek adományozzák, ez oklevél Nyitra vármegyéhez tartozó falunak mondja. 1554-63-ig Z¹emew alakban szerepel.~~x1599~~ 1693-ban Széchenyi György érsek Gug pusztát akományozta a szimőieknek, Földesura az esztergomi érsek volt és ma is azé a birtok. Itt jön a Vág Nyitra vármegyéből Komárom vármegyévé. 1882-ben és 1887-ben két ízben majdnem teljesen leégett...Katholikus templom 1397-ben épült, de a gyakori rongálások és átalakítások eredet jellegét megváltoztatták. Ide tartozik a már említett Gug puszt ása Vágontúli szőlőtelep.¹²/~~12~~

Gúg¹ pusztja 1217-ben falu volt. 1238-ban, mint praediumot, IV. Béla király a nyitrai vár köteléke alól kiveszi és a fehárváriá keresztes vitézeknek adományozza. 1245-ban István esztergomi érsek megvásárolta és akkor terra Gug alakban van említve, ami arra enged következtetést, hogy a tatárjárás előtt elpusztulván, megszűnt falu lenni. 1312-ben Szák Mété foglalta el, ami ellen Tamás érsek tiltakozott, és nem eredmény nélkül, mert ismét visszakerült az érsekség tulajdonába. Gróf Széchenyi György esztergomi érsek a pusztát a szimőieknek adományozta, amit~~ellen a szimőiek óvást~~ I. Lipót is megerősített. 1833-ban az érsekség inspektora erőszakkal foglalta el a birtokot, ami ellen a szimőiek óvást emeltek!¹²

Egy 1800-as összeírás¹³ részletesen tartalmazza azt, hogy 1693-ban Szécsényi György esztergomi érsek Szimő helységnek adományozza Gúg pusztát, s ezt elismeri az érsekség 1734-ben is: "...szemői jobbágyoknak örökös használatra átadták és határukhoz csatolták. /Inkókás:/ ..."határuk terméketlensége és szűkös volta, valamint a Vág gyakori, évenkénti és számukra helyrehozhatatlan kárral járó áradása miatt". A feltételek pedig "...szabadon és békeségben használják, egymás között feloszthassák. Olya módon azonban, hogy ezen terület kebeléből egy tiz köből buza elvetésére elegendő

nagyságú földdarabot elkülönítsenek s azt a jelenlegi vagy a jövőbeni plébános számára minden esztendőben megművelni és felszántani, továbbá a plébános házát rendbehozni és mindig jó karban tartani tartozzanak...~~ix~~ /1693/..."

Az első Szimó községről készült térkép az egész országra kiterjedő katonai felmérés részeként 1763-1787-ből származik.¹⁴ Az ~~ix~~ 1768-as úrbéri tabella szerint¹⁵ ekkor a községben 91 teljes jobbágy, 34 házas zsellér és 10 házatlan zsellér él. Az úrbéresek száma összesen 135 család. Az első összeírás /1784-87/¹⁶ adatai szerint 115 házban 216 család él. A tényleges népesség 1069, a jobb népesség 1049 fő. A házas férfiak száma 209.

Az előbbi adatok alapján 1 házban átlag 2 család él, 1 család 5 főből áll.¹⁷ Házanként átlag 9,3 fő él. Egy házban a nők férfiak száma 1,82 fő.

2 A jelzett térképen a településnek a maiktól eltérő, ám annak magyát alkotó képét látjuk. A Vág kacsokaringós folyása, holt ágai jól láthatók. Komárom vármegye határa közvetlen a falu mellett húzódik, annak legészakibb pontján fekszik a település, s az mintegy félkaréjban átöleli. A község körül nádasok, mocsarak vannak, közvetlen közelében erdős terület.

Az ~~ix~~ 1780-as években a település formájára nézve - egy É-Déi irányból jövő, bal fele L alakban kanyarodó Fő utcát jelöl, melynek két oldalán káztömbök állanak. A folyó felé eső részen a házak annak vonalát követik, majd pár épülettel túlnyúlnak a Fő utca vonalán délre, 5-6 házzal. A bal oldalon a házak két négyzet-alakú geometriai alak formát zárnak be, ill. az északi rész csak három oldalról beépített. E északi sávot a Vág holt ága alkotja. Ez utóbbi az un. Felvég falurész magja. Az alsó négyzet teljesen beépített, a telkek egymás végében futnak, ez tulajdonképpen a későbbi Alvég falurész. A Fő utca legészakibb csücskén az út egy kanyarulattal jobbra fordul, az utat házak övezik. E terület a későbbi Város falurész helye.

A falu fölötti Vág-kanyarulattal, mely ekkor még a folyó jobb oldalára esik, az ún. későbbi Böcsüdök. E terület egy keskeny gáttal átvágott. Itt található a már említett Csillagvár ~~helyén~~ dülő is.

A vármegye határát egy emelt töltés is jelzi. Északon az un. Szt. Gyula-i és annak folytatásaként a Kortonai töltések, melyek a községek és a határt védték a belvizek ellen. A töltésen túl terül el a Nyitra vármegyéhez tartozó Negyed község határa.

Délen a később un. Vöröserdő falurész ekkor még cserjés, vizes terület. A Vág újabb kanyarulata a mai Dedina Mládez nevű község területét még a folyó bal partjához csatolja, ahol újabb átvágás látható.

A Vág jobb oldalán a községhez tartozó kisebb terület, az un. Tulsó fél - "Odajárt", melyet a faluval kőpjárat köt össze. A térképé jelöli a kőpót is.

Szimótól délre, a kanyargós folyónak ugyancsak bal partján fekszik Kamocsa község, szintén Komárom vármegyében.

Keleti irányban a falut félhold alakban kerti földek övezik. Már az 1715-ös, ill. 1720-as összeírások Szimó és Kamocsa községek jelentős gyümölcsstermesztését emelik ki.¹⁸ A Vág melléki kerti növények termesztésének jelentőségét a 18. században külön kihangsúlyozzák,¹⁹ az 1800-as összeírás²⁰ pedig Szimón a kerti növényeken kívül a káposzta és a vöröshagyma is jelentőségére figyelmeztet.

A második katonai felmérés a 19. század közepe táján kialakult faluképet mutatja.²¹ Erről az időszakról két összeírásunk is beszámol, részletesen az 1800. évi egyházi²², amely részletesen jelöli az akkori település határát, a jövedelmet hozó gazdasági tárgyakat, s a jövedelmet csökkentő gazdasági tárgyakat.

.... lásd melléklet.....

..."A helység teljes határa síkságon fekszik. A mezőgazdaságot nem nagy haszonnal gyakorolják, itt, mivel roszból egy pozsonyi mérő vetés csupán négy pozsonyi mérőt ad. 1 pozsonyi mérő rosz 75 fontot nyom.

A jobbágyok semmiféle kereskedést nem űznek, hanem mezőgazdaságból élnek, valamint állattenyésztésből, valamint kerti vetemények -- tudniillik káposzta és vöröshagyma -- termesztéséből.

A községnek fűzfaserdei vannak és van cserjége. Ezen helység területén semmiféle irtvány ~~sem~~ sem létezik. ~~É~~

Ez a község el van látva elegendő legelővel..."

szerint

Az 1800-es összeírás 118 jobbágy 2 39 teljes jobbágytelket birtokol. A házas zsellérek száma 63, a házatlanoké pedig 5. A 39 ~~telj~~ jobbágytelek belsősége $103\frac{2}{8}$ pozsonyi mérő /52 kh./, szántója $2064\frac{3}{8}$ /1033,5 kh./ és rétje $505\frac{2}{8}$ /506 kh./

A házas zsellérek ~~száma~~ 6 kh. belsőséggel, 12 kh. szántóval és 66 kassás réttel bírnak. Az összlekosság száma 1200 fő, s az ő szterület /belsőség, szántó, rét/ 1677kh.

A fenti adatokból az alábbiakra tudunk következtetni:

1 teljes jobbágytelken 3 jobbágy gazdálkodik, ennek belsősége 1,4 kh. /1 jobbágy családra átlag 0,73 kh. jut/; szántója $26\frac{1}{2}$ / $208,83$ kh./; rétje ~~há~~ 13 kassás /a 4,33/. Egy jobbágytelekre 39,5 kh. külsőség esik, 1 jobbágy-családra átlag 13,16 kh.

A házas zsellérek részesezése: 1 zsellér átlag 0,10 kh. belsőséggel, 0,19 kh. szántóval és 1,04 kh. réttel bír. Az összeírás alapján 120 □ belsőségen 9,69, tehát majdnem 10 zsellércsalád lakik.

"Ezen helység lakosait a Barkóczy-féle urbárium - amely Ujvár mezőváros összeírásához van csatolva -- szerint igazgatják. Ez az urbárium azonban csak a cenzust és a konyhai dolgok megváltását illetőleg bír érvénnyel. Robotot az emlékezet^{et} meghaladó idők óta élő szokás szerint az uradalom kívánságának megfelelően, a napok meghatározásá nélkül tartoznak szolgáltatni. Az 1768. esztendőben elvégzett ugyan az úrbéri összeírás, de a kegyelmes urbéri szabályozás nem lépett érvénybe, mivel az uradalom egyetértésével a jobbágyok jobban szeretnek így /ti. szolgálni/." ²³

Az 1784-87-es összeírásához viszonyítva a lakosság negyedszázad alatt kb. 150 fővel szaporodott, a zsellérek száma viszont 70 fővel csökkent. 1 családban ekkor átlag 6,45 fő él.

A következő összeírás 1828-ból származik. ²⁴ Ez idő szerint a községben 136 ház van, s lakik 136 jobbágy, 13 házas és 24 házatlan zsellér. A lakosság ekkor már kb. 1600 fő. ²⁵

Fél évszázad alatt a lakosság 485 fővel szaporodott, s a házak száma 21-el több. Az úrbéri összeírással összevetve a községben ~~15 jobbágy~~ 45-el nőtt a jobbágyok, s 14-el a házatlan zsellérek száma, a házas zsellérek száma viszont 21-el csökkent. A község 38 családdal gyarapodott.

Fényes Elek adatai alapján²⁶ a 19. század közepén a lakosságot 1900 főre becsülik, ~~Ekkor az egész hegyvidékükön a földjeiket szerfelett feldarabolva birják, s az egész hegyvidékükön a földjeiket szerfelett feldarabolva birják!~~ Ekkor az összeírás szerint a község határában van, a többi az adományozott Gúgh pusztán.

A község határában lévő terület:

Szántó	kaszáló	legelő	Erdő
1040	1700	400	145
	rét nádás		fűzes gyümölcsös
	568 1 132		109 36

Gúgh területén:

Szántó	Rét	Legelő
260	815	325

Az 1700 hold kaszáló 2/3-a nádás, mely a "Vág, Nyitra, és Duna kiöntései miatt ritkán használható.

A község határában 1608 kh. a szántó és a rét, ami nagyjából azonos az 1800-as összeírásban szereplő adatokkal. Viszont a lakosság 700 fővel szaporodott, ami 58,3 ~~22~~ %-os gyarapodást jelent! Így érthető Fényes megjegyzése, ti. "kik földjeiket szerfelett feldarabolva birják, s az egész hegyvidékükön a földjeiket szerfelett feldarabolva birják!" Ugyanakkor azt is elmondja, hogy "a föld fekete agyag és igen termékeny, súp búzát, rozsot, kukoricát, kendert, káposztát és gyümölcsöt sokat terem. A gúghi pusztán gyönyörű rozs természetlik, de tavaszi nem diszlik."

A fenti adatok alapján 1 főre 0,84 kh. szántó és rét jut!

A 18. század végétől a 19. század közepéig a lakosság 851 fővel szaporodik, a település^{nek} tehát 88,5 %-os lakosságnövekedéssel kellett számolnia. A második katonai felmérés /1829-~~1822~~ 1866/ alapján a térkép tanúságai szerint maga a település nem, vagy alig változik, viszont az épületek szám megnő. A település szűfoltosabbá válik, a belső telkek aprózódnak, mivel a Vág és holt ágai továbbra is határt szabnak az építkezésnek, a település éterjeszkedésének.

A 19. század közepén készült térképen a falu területén futó holt medrek hálózata jól kivehető. A község felett a Vág-kanyarulat kiegyenesedik, most már az un. Bücsüdök a Vág bal partjára kerülnek, ahol erdős területből legelő lesz itatókúttal. Délen a fűzes-
bozótos Vöröserdő falurészt szántóvá alakítják, ill. részben legelő

itatókutakkal ellátva. Továbbra is holt ágak, medrek kanyarognak a területen. A térkép kompot, 8 vizimalmot /hajómalmot/ jelöl a Vág a szakaszán. A temető a községtől a É-K-re, mintegy 3 km-re fekszik. Jól látható a Fő utcán a katolikus templom, a Gúgon a Szt.Vendel kápolna.

A megyehatár változatlanul É-Ny-K irányában itt húzódik, a szabja meg a község határát is. A szántóföldek a helységet körülvevő Kerti földek, ill. a hatalmas /1 132 kh./ nádas mögötti terület, Gúg.

A település képe: A Fő utcától Ny-ra, a Vág irányában új utca, ill. később un. Szurdik nyílt, végében néhány házzal. Az un. Város falurész tovább szétfut a Vágpart irányába, az un. későbbi Vági utca. A Bücsüdök elje körben beépül, a a Felvéget tőle a Vág holt ága mentén kialakult utca választja le, keleti irányban pedig az un. Batya utca nyílik. Maga a falurész középtű új beépítéssel osztódik /Kertalja/. Ugyanez az osztódás megfigyelhető az Alvég falurész területén is /Kis-Kertalja/. Az első megosztás az un. Kertalja utca, a második pedig a Gazda utca kialakulását hozza maga után.

A két falurészt keletről ismét egy holt ág vágja át, mely a Vág irányában haladva újabb falurészt alakít ki nyugati irányban, az un. Ciny-t.

Az un. Határ-ér északon egyben töltés is, földtöltés, rőzsegát.

A következő, harmadik térkép²⁷ a 19.század harmadik negyedét rögzíti.

A 19. század végéig a határ nagy változásokon megy keresztül, a folyószabályozás-mederrendezés és a tagosítás majdnem egyidőben zajlanak a községünkben. Az előbbi 1891-ban, a az utóbbi 1878-ban.

A település határában a térkép jelöli a temetőt és a kápolnát. Külön határrészként tünteti fel az un. Barócs, Tormól, Zsellér rét, valamint határrészeket, valamint a Gúg területén lévő csikó-sopát és a gyulya sopát.

Magá a község dél irányában épül tovább, a ezzel megindul az új falurész, az un. Vöröserdő beépítése is, ahol ekkor még inkább kertek vannak. A falu feletti Bücsüdök szintén kertté alakul. Tőle északra eső területet használják községi legelőnek, ez az un. Felső Legelő.

A Vöröserdő területe akkor még csak részben kertművelésre szolgáló terület, részben azonban vízenyős, fűves, nem jó termőföld. E falurész alatt található a község második, az ún. Alsó Legelő-je. A Vág jobb oldalán pedig az ún. Tulsó Fél, az "Odajárt" található, mely szintén a településhez tartozik.

Újabb utcák és falurészek alakulnak ki: északon a kertek alatt a Bűcsüd-falurész, kirajzolódik a Város falurész maihoz hasonló képe, a Felvég, Alvég, Nagy-Kertelja, Kis-Kertelja, Ciny, falurészek. Az Alvég falurészben az ún. Szász-szurdik található, mely egy észurdik-szerű utca, a Keleti irányban tovább épül az ún. Drugella falurész is.

Vöröserdőn újabb utcák nyílnak, ennek egy része az ún. Venecia, mely tulajdonképpen a Vág holt ágát követve kiépülő girbe-gurba utca.

Utak: A községből két út vezet K irányában, a Megyeri út, ill. a Kamocsiút. Ez utóbbi bár köves, de rosszul karban tartott. Ny-i irányban a folyó tulsó oldalára komp segítségével lehet eljutni a Negyed község felé vezető útra.

A fent vázolt, s a térkép mutatta településforma a 19. század végén tulajdonképpen megfelel a mai állapotoknak. Az 1918-38 között épülő \approx 200 új ház tulajdonképpen a Vöröserdő falurészt alakítja ki, ill. a község Vág felé eső rész épül tovább \approx egészen a töltésig. Új utcák nyílnak, formájuk azonban minden tervezettségük ellenére is ritkán szabályos, hiszen továbbra is követik, követniük kell a folyó holt ágának, medreinek vonalát.

+++
 A századvégi folyószabályozás következményeként a használatatlan földterület csökken, így a mizjárta, nádas területek is, s nő a legelő és a szántórész. E változásokat tükrözik az alábbi, 1895. évi összeírás adatai is.²⁸

Az össterület 4 579 kh., ami 106 kh. eltéréssel megfelel az 1851-es adatoknak. E terület 411 gazdaság között oszlik meg. A táblázat kh.-ban adja művelési ágak szerinti osztásban az adatokat:

+++ A második világháború után épült házak pedig a beltelkekhez csatlakozó kertekbe vágott újabb utcákra, ill. a feltöltött, víztelenített Holt Vágokba épülnek. A község nem terjeszkedik tovább.

..... mű.ágak	1851.	1895.	Az összter. % -os aránya	Hótt kh.	%	Csökken kh.	%
szántó	1 300	2 584	56,43	1284	98,76	-	-
kert	81x	81	1,76				
rét	1 383	923	20,15	-	-	460	33,26
szőlő	-	2	0,04				
legelő	725	846	18,47	181	16,68	-	-
erdő	145	82	1,79	-	-	63	43,44
nádas	1 132	11	0,24	-	-	1 121	99,02
nem terem	?	50	1,09				
összterület	4 685	4 588	/100,00 /				

Ez a változás, amely tulajdonképpen 50 év alatt zajlott le, min-
 jesen jelentősen megváltoztatta a hátság képét. A szántóterület
 növekedése a legjelentősebb, 98,8 %-os, de jelentős a legelő 16,68 %os
 növekedése is. Ugyanakkor a nádas 99 %-al csökken, s csökken az erdő
 és a rét is 43,3% ill. 33,25 %-al. Kialakul 81 holdnyi kert, 2 kh.
 szőlő. Az összterületből 50 kh. nem termő.

²⁰
 A-19. század elején, az 1913-as összeírás alapján²⁹ Szimó nagy-
 község Gúg pusztával, Komárom vármegye, Csallóközi járás, 457 házat
 és 2 818 lakost számol, területe 4 579 kh.³⁰

Ekkor 1 házban 6,16 fő él, 1 főre 1,62 kh terület jut.

A művelési ágakat figyelembe véve az 1 főre eső terület kh.-ban:

kert	rét	legelő	erdő	szántó	összesen
0,02	0,31	0,30	0,02	0,916	1,62

1 gazdaságra pedig /411 gazdaságot számolva/ kh.-ban és □-élben
 / 1200 □ -elként/:

kert	rét	legelő	erdő	szántó	összesen
kh. 0,197	2,245	2,058	0,199	6,287	11,141

□ 236,4 2 694 2 469 238,8 7 544,4 13 369,2
 Az összterületből 4 056 kh a tulajdon, 417 haszonélvezeti, 106 kh.
 haszonbéres.

A táj

Szimő község a századfordulón Komárom megye, Csallóközi járásában, a Vág-Duna völgy hat magyar helysége között szerepel Gútával, Keszegfaluvá, Kamocsával s az Újvárdi járásban található Naszvaddal és Martossal egyetemben. A legnépesebb nagyközségek soraiba tartozik Gúta és Szimő.¹

Komárom megyét a Duna kettéosztja., az igmándi róna mögött a Kis-elföld győri, csallóközi és vágvölgyi szakaszai találhatók.

Az északi tag a sők terület, melyet a Zsitva, a Vág a Vágdunával s a Nagy Duna, benn a Csallóközben a Csallókkal szaggatják meg többszörösen. E vizek a Csallóköz keleti foka körül folynak össze. Köztük fekszik az erdők messze szétterjedő rendszerével az ország legnagyobb, ellenséges ostrom alatt még soha el nem esett vára: Komárom.²

Balogh Pál, e fenti sorok írója a századfordulón így látja a tájat. Timkó Imre az 1901-évi részletes agrogeológiai fölvételéről irt jelentésében³ pedig szakszerű leírását ad a Gúta környéki sík terület vízrajzi helyzetéről:

"A Gúta környéki sők területeken három folyó fut keresztül, a Vág, Kis-Duna és Nyitra-folyók. Legnagyobb a három közül a Vág, mely a Szimőhöz tartozó Belső Szigetnél lép területemre. Iránya DK-i kezdetben, Kamocsa fölött azonban többszörös kanyarulettel D-DNy-nak fordul, mely irányát Gútánál, hol a Kis-Duna torkollik belé, ismét a DK-ivel cseréli fel, honnan kezdve a Vágduna nevet nyer, de csakhamar D-re fordulva, elhagyja területemet.

A Kis-Dunáva a szeli réteknél találkoznak először e területnek É-Ny-i szélén. Általános K-DK-i irányú folyásában hatalmas kanyaruleteket alkot. A Disznókúttal szemközti É felől fölveszi a Forró-érrel egyesült Sebes-Kevelői lapos erét. Az árkosásierdő szélén Pozsony-, Nyitra- és Komárom megye határainak találkozó pontjában szente É felől a Fekete vizet, mely csaknem Pozsony- é Nyitra megyék határán folyik nagyon kanyargósan É-ről D felé... Mindkét folyó jelenleg védtöltésekkel szabályozva van.

Az Andód község felől jövő Paptó kanálison kívül ugyanis a Szitó-ér csatornát kell megemlítenem. Még az előbbi csupán a Nyitrához tartozó mocsarak levezetésére szolgál, addig az utóbbi, úgy a Nyitra, mint a Vág folyó egykori medreiben visszamaradt erek vizét szállítja tovább.

É-ről D- felé haladva a Tormol erejét, a Gyűrűs-tó és Fekete-láb vizét, a Hajóút, Dugócz, a Perjés és Telekdülők között...

Geológiai viszonyok: Alluviális képződmények a gutai sík területen az Andód- Érsekújvár közti Hármas /Homoki/ hegy, a Szimó melletti Belső-sziget homokja, nemkülönbben a Fekete viz és Kis-Duna közötti Szeli-rét vizjárásos homokos területe s ezekkel a Nyitra, Vág és Kis-Duna egyesült alluviuma hatalmas iszaplerakódásával s még nagy kiterjedésű mocsaraival együtt.

Talajismereti rész: Az alluviális hordaléktalajok nagy kiterjedésben s nem kevesebb változatoságban a gutai sík területen fordulnak elő. Hatalmas átterület ez, hol három tekintélyes folyó legfiatalabb hordalékát látjuk a talajban összevegyülve, t.i. a Nyitra, Vág és Kis-Dunát. E folyók jelenleg szabályozva vannak.

Vízszabályozás előtti időkben: A tavaszi hóolvadáskor vagy nagy esőzések alkalmával az említett három folyó kiáradva, óriási területet borított el árjával. A három folyó köze összeérve, ilyenkor összekeverődtek hordalékaik is. E hordalék finomabb homok- s főleg iszappól állott. Homok rakódott le az áradás kulmizációjánál, iszap az spadás bekövetkeztével.

Az áradásoknál lefolyó óriási vízmennyiség szabadon választva utat magának, a sík területen medrét úgyszólván évről-évre változtatta. Az elhagyott medrek, erek, s mélyedmények az áradásoknak vízzel táplálva, a vízi növényeknek /nád, káka/ dásan diszjő területei lettek. Elisszapolódva, védtöltésekkel elzárva idővel kifolyási helyük: mocsarak, tócsák lettek az egykori erek, az elhagyott medrek. Az egykori nádas lassan rétté változott. A rétek azonban áradások híjján lassan sarkint pusztulnak s a nádas térségek, sík mocsárvidékek ma már nagyobb részt eke alá kerültek."

Timkó valóságos vizországról bezzél e területtel kapcsolatban. A folyók szabályozása előtt, főleg áradások idején, melyek gyakran súlytották a lakosságot.

Az ármentesítésről, mederrendezésről, a Vág jobb- és balparti ár-sulatok több sikertelen kísérletei utáni megalakulásáról, működéséről, a két katasztrófális árviztől - 1988. és ~~1894.~~ 1894. a Vág/-e ad számot Borovszky Samu szerkesztette Nyitra vármegye leírása.⁴

Csallóköz véggátokkal védekezett a Duna és a Vág folyók áradásai ellen már a 17. században is. Ilyen véggátok építtetését a vármegye már 1657-ben elrendelte. Majd 1826-ban a Komárom vármegye az alacsony-
 nak bizonyult véggátoknak magosítását rendelte el. S az ármentesítés 1856-ban megkezdődött.⁵ Ezt támasztja alá az a határper is, melyben Szimó és Negyed községek maguknak követelik ezt a területet, mely

"1857-ban az a Vág új mederbe terelvéen füzes alakult, midkét község magának követeli. A legöregebb ember sem emlékezett a határjárás alkalmával a terület hovatartozására"⁶

Szimó község Krónikája a Vágtöltés megépítésének és egyúttal a folyó szabályozásának időpontját 1891-es dátummal jelöli.⁷ Ugyanakkor beszámol arról is, hogy "a mezőgazdaságban évről-évre súlyos károkat okozó belvizek levezetésére az 1933-34-es években építették a nagy kanálist és a szivattyútelepet. Ez az építkezés ~~ink~~ jelentékenyen egyhítette a vízkárokat és a természetlagon nagy mértékben emelte. Eddig a belvizek levezetésére a martosi szivattyútelep szolgált, ~~am~~ amely nem volt megfelelő részben a nagy távolság, másrészt pedig az alacsony kapacitása miatt. Az új szivattyútelepet nagy teljesítményű villanyerőre berendezett gépekkel látták el"

-S A leirtakból kitűnik, hogy a visszabályozás után is tovább jelentkeznek a belvizek a területen.

Szimó község a Vág balpartján fekszik, közel Nyitra megye határához. Határa a folyó mindkét partjára kiterjed, és magába foglalja az elpusztult Gúg területét is.

Az esztergomi érsekségnek Komárom megyében 12 helysége volt az érsek-ujvári és a gútai uradalomban. Szimó az előbbihez tartozott.⁸

1875-ben Bóznér István az érsekség részéről a szimói határ részletes felmérésére kapott megbízást.⁹ ~~Exponatának~~ s jelentésében a következőkről panaszodik: "Olyan elszigetelt helyen fekszik /a község/, hogy minden időben hozzáférni szárazon víz nélkül sejnös /lehetetlen/, ennél fogva az uradalom részéről ellenőrködés is nehezítve lón..."

Az állapotokat még súlyosbította az utak hiánya, vasútje pedig ma sincs. A község első kövesútja 1941-ben épült meg, addig az utak szinte járhatatlanok voltak, a talaj pedig ragadós fekete agyag. A legközelebbi község a Vág bal partján délre Kamocsa, ugyan magyar település, de vallására nézve tiszta református. A kamoccai út bár köves volt, de gondozatlan. Járóbermokkal és űkrökkel azonn nem lehetett közlekedni, holott Szimő község inkább űkrős falu volt. Kamocsán keresztül vezetett az út a legközelebbi város - Érsekújvár felé, mely 18 km távolságra fekszik.

Gúta község tiszta katolikus és magyar, Szimőtől 11 km-re, azonban a Vág jobb oldalán fekszik déli irányban, csak Kamocsán át megközelíthető.

Keleti irányban a határ keskeny sávban mintegy 15 km hosszan húzódik az érsekújvári vasútig, északról Tótmegyer községgel határos. ~~Északról~~ Tótmegyer felé az utak mégkevésbé járhatók, vizes, plápos, mocsaras berkeken, alacsonyan fekvő területen át vezetnek. Egy földhányt, földút vezet keleti irányban Gútig, mely az év nagy részében, főleg az őszi esőzések beállta után, járhatatlan. Ennek következtében az érsekújvári és a tótmegyeri vasútállomások sem elérhetők a lakosság számára.¹⁰

Tót Megyer gróf Károlyi Lajos uradalma Nyitra vármegye területén. A községig nyúlik le a Nyitra vármegyei "tót" nyelvterület déli ága, a község lakosságát a gróf telepítette. ~~Északról~~ A munkaerőt az uradalom részint helyben, részint Privigyé vidékéről és Tsenésén megyéből nyerte.

~~Északról~~ Északon és nyugaton Szimő a Vág mindkét partján Hegyed község határával szomszédos. A nyitra megyei Hegyed magyar, vegyes vallású község, kegyura a nyitrai püspök. A Vág jobb partján fekszik Szimőtől kb. 5 km-re.¹¹ A legközelebbi, elérhető vasútállomás a negyedi, mely a múlt század hetvenes éveinek végén épült. Megközelíteni csak a Vág é vizén át lehetett, híd a Vág ezen szakaszán nem volt.

A folyón át a közlekedést révek biztosították. Komárom vármegye területén a Vág folyón Keszegfalun, Gútán, Kamocsán és Szimőnél van kámpjárak a századfordulón.^{11^b}

A kámp nagyon fontos közlekedési eszköz volt, főként a legnagyobb munkaidényben. Egyszerre 6-8 üres kocsi ill. 4 szénával megpakottat szállított. A várakozási idő kb. fél óra volt, amíg a kámp megfordult. Gyorsaságát a vízfolyás szabályozta két csiga és a kámpkötél segítségével. A kámphoz egy vagy két mentőcsónak is hozzá volt

ősítve, melyet fogatos fuvar híján személyszállításra is használtak. csónak lényegesen gyorsabban közlekedett. Esetenként két községi omp is üzemelt, az alsó és a felső, ha azt a vizállás megengedte. lkalmas volt állatok szállítására is / legeltetés a Vág jobb parti éssen/, ám a túlterhelés miatt legtöbbször az állatokat lábön hajtották t a folyón. Szárazabb évszakban a folyó bizonyos részén gyalog is át ehetett kelni. Áradáskor viszont veszélyes volt a közlekedés. A viz lmoste a kikötőket, így a fogatosok csak Gúta felé közelíthették meg i községet a Vág-Duna hídon át.

A komp községi tulajdonban volt, a révészt a község alkalmazta. Egy 1843-es úriszéki irat¹² Jedlik Ferenc Szimó helység bírása kéz-jegyével e hitelesítve a következőket tartalmazza:

"Alulírott ezen írással bizonyítom, hogy én az Betsületes Szimói SHelység részére a közönséges költségek szükségességére, vagyis új Comp és Ladik föl állítására hatszáz azaz 600 váltó forintokat költsön adtam Nyitra folás melléki nevezetű Keszáló rétre esztendőnként száz forint hajtással úgy hogy 1844-ik évben kezdődik az első kaszálás, hogy pedig minden hiba nélkül lefizettem Nagy Mártony helység gazdájának saját nevem alá írásával bizonyítom Szimon ~~ját~~ június 18-kán, 1843-ik évben."

Télen nem közlekedett a komp, s az átkelés csak akkor volt lehetséges a Vágon, ha azt szikárd jég borította, különben a lekosság teljesen beszorult a faluba!

Az uradlomnak vámszedő hidja nem volt e helységben.¹³

Komárom vármegye határai az idők folyamán eltéréseket mutatnak.

"Komárom megye a trianoni béle következtében részben cseh-tót uralom alá került... A megye 1753 óta négy járásra oszlik, melyek közül kettő /Csallóközi és Udvardi/ a Dunától északra, kettő /Geszti és Tatai/ a Dunától délre fekszik. A járási beosztás a XV. században némileg más volt. A dunaparti részen akkor is két járás volt a Szigeti /ma Csallóközi/ és az Ujvári /ma Naszvedi/, azonban nem a mai határ választotta őket, hanem a mai Csallóköz közepén húzódó Császtá-folyás, illetőleg a Rahtotyás mocsár és Gúta, Kamocsa, Szimó csak a XVII. század végén számítottak Csallóközhöz,

addig mindig az udvardi járáshoz tartoztak.¹⁴

A középkorban Szimő környékét inkább Nyitra megyéhez számították. 1918 után a község Csehszlovákiához tartozik. 1940-ben Nyitra vármegye Érsekújvári járássként van már feltüntetve.¹⁵ 1960-tól pedig, az új területi beosztás értelmében¹⁶ Szlovákia három kerülete közül a Nyugat-Szlovákiai kerület Érsekújvári járásaként szerepel.

A helység neve is ennek megfelelően változik az évek során. 1773 Szimő, 1786 Simő, 1808, 1863 Szémő, Szimő, 1873-1920, 1938-1945 Szimő, 1927-1938, 1945-1948 Zemné, Szimő, ~~1948~~ 1948-tól Zemné.¹⁷

Az esztergomi érsekségnek Komárom megyében 12 helysége volt: Kürt, Nászvad, Imely, Martos, Szemő és Udvard, az érsekújvári uradalomban/, Perbete, Hetény, Guta, Mocsa, Tardos és Herély /a gutai uradalomban.¹⁸ Egyetlen, de népes mezővárosa Guta.

A XVIII. századot megelőzően Szimő a kéri, udvardi, vágsellyei esperesi kerületekbe lett beosztva.¹⁹

Komárom vármegye~~s~~ községeiben katolikusok és reformátusok vegyesen laktak. Tiszta katolikus községek viszont Szimő, Guta, ~~vizsmani~~ ~~Mocsa~~ pedig tiszta református.²⁰

A fentieket összegezve elmondhatjuk, hogy Szimő község két ország, több vármegye és még több járás hatáskörébe tartozott közigazgatásilag, valójában "senki földje volt", távol esett minden től. Így a lakosság jobb híján szinte teljesen önellátó volt.

A következőkben vizsgálatunk tárgya Szimő község határa, mely nem kevésbé összetett, mint az előbbi.

A község határának tagosítása 1878-ban zajlott le. Ezt megelőzően 40 egész hely volt, mindegyik kb. 100 kh. földdel -^a legelőkkel, rétekkel és a vizes területeket is beleszámítva. Az 1848. évi jobbágyfelszabadítás után a tagosításig ezen telkeken az egyes családok közösen gazdálkodtak.²¹ Az 1895. évi összeírás²² és az 1893-as Magyarországi Földbirtokos²³ jegyzék alapján az összterület 4 579 kh, melyből 4.056 kh tulajdon, 417 haszonélvezeti és 106 kh. haszonbéres föld. A gazdaságok száma ekkor 411. Az esztergomi érsek birtoka a Vág jobb partján fekszik, ~~322 kh~~ 322 kh, melyből 296 kh rét, 10 kh erdő, 13 kh nádas és 3 kh használhatatlan terület. 1913-ban a községben 457 ház,²⁴ van, a lakosság sz. 2818 fő.

A határ legmagasabb ~~szélesség~~ ^{szélesség} fekvő része a községtől 15 km távolságban ~~szélesség~~ ^{szélesség} lévő Gúg területe, ahol a talaj homokos, búzatermelésre alkalmatlan. A határ középső része kitűnő minőségű fekete agyag, ám alacsonyabb ~~fe~~

fekvésű, gyakori a talajviz és jelentős károkat okoz a mezőgazdaságban. A határ nyugati, a községhez legközelebb fekvő részén is sok az alacsonyban fekvő terület, amelyet részben a talajviz, áll. a hólé sokáig borít, melyek következtében a talaj csak későn művelhető, az őszi vetés gyakran kipuuszul.²⁵

A tagosításnál a földeket 1-3. osztályba sorolták, s ki-ki birtoka arányában a határ különböző részein kapott földterületet. Akinek több földje volt, természetesen nagyobb területet művelhetett egy tagban, míg a 10-20 kh gazdák földjei sokszor a határ nyolc-tíz különböző pontjain feküdtek. A tulajdonosok a birtok arányában részesedtek az erdőből és a legelőből is. A legelő azonban nem került felosztásra, a legelőbirtokosság kezelésében maradt. Az erdő - mely néhány sok fát jelentett, szintén a birtok arányában osztódott, s ennek nagyobb része gyümölcsös, főként szilvás volt.

Az 1895-ös adatok szerint az ösztérület kb. 56 %-a szántó, 2,8%-a nagy kert, 2,584 kh ill. 8k kh, 1700 kh a kaszáló, melynek /288/ 2/3-a nádas. E terület a Vág, a Nyitra és a Duna kiöntései miatt ritkán használatos. ~~szántók, kaszálók, nádasok, erdők, legelők, szőlők, gyümölcsösök, rét- és legelőterületek.~~

A község termőterületének nagyobb része mezőgazdasági hasznosításra használhatatlan volt /talajviszonyok, járhatatlan utak, nagy távolság, alig vagy rosszul trágyázott földek, rosszul megművelt területek/.

A hasznosítható termőföld így jobbára a község belsősége körül fekvő Kertelja-szántók, melyek emlékére két falurész is őrzi: Kis-Kertelje és Nagy-Kertelja, a Böcsüdök, Pótlékok és a Tagok.

A vízjárta, szikesebb földek községi legelőül szolgáltak. A falu északi oldalán a Felső- ill. délin az Alsó Legelő, továbbá az állatok tavasztól ősziig tartó külső legeltetése az un. Gúgi legelőkön történt.

A Vág jobb partján elterülő a un. Primásrét, mely 1920-ban a Hodzsa-párt által felosztásra került, kezdetben rétként, majd majd fokozatosan feltürve szántóként szolgált.

A lakott terület folytatásaként a később beépülő /1920 után/ Vörpserdő, Ciny és Böcsüd szintén kerti földként kerti földként hasznosított terület volt. A beltelekhez gazdasági udvar tartozott csak, a kert, ha volt is, s magas talajviz miatt hasznosíthatatlan területként maradt.

Ezekről a töltes, keletről az un. Tagok zárták körül a kerti növények termesztésére alkalmas a határrészeket, ahol sárga és fehér-répát, káposztát, krumplit, babot, mákot és sok kándert termesztettek. Járt a is a mondás: "Töltésig tölés, tölés után köttés".

Vöröserdőt a Vág szegélyezte, s járta át. A lecsapolások után e terület az akác, a nyárfái és a fűz kezevé vált.

A Pótlékokban szintén kerti vetemények kerültek /"Sernyék"/, a lecsapolás előtt a község lovainak éjszakai legeltetésére szolgáltak. Jó termőkészségű földek voltak a Tagok /Alsó- és Felső/, melyeket az un. Porosnyai töltés zárt körül. Ide a kerti növényeken kívül esetleg krumpli, kevés buza is került.

A folyó mentén palántások kerültek el.

A töltésen túl az un. kinti földek feküdtek: Barócsok, Tormol, Porosnya, Gúg. Az előző három lapos, vízjárta terület. A föld ugyan jó minőségű fekkete agyag, ám a talajvíz sok kárt okozott a vetésben. Nagyobb esőzések után a területet megközelíteni nem lehetett, így a talajművelés nagy gondokat okozott tulajdonosainak.

Az ármentesítést megelőzően a Barócsok a nád, káka, a víz hazája volt. A lecsapolások után rétté, legelővé ~~magasszámnyelekké~~ lesz, majd fokozatosan eke alá kerül. Még a 20-es években is olyan vízjárta volt e terület, hogy a termést teknőben vitték ki magasabb helyekre. A határ ezen részére került a takarmányrépa, az árpa, s esetenként az őszi búza is, számolva a tavaszi áradások romboló hatásával.

A külső földek dombosabb részeire kukorica, majd azt követően buza, rozs, árpa és zab került, az alacsonyabb részeken legelő, maradt.

A gúgi terület a község legtávolabb eső, ám legmagasabb része is. Itt található a község földjei is, s itt volt a pap tulajdonát képező terület is. A gúgi legelő pedig évente ~~max~~ mintegy 500 állat tavasztól ősziig tartó ~~é~~ kinntartózkodását, legeltetését biztosította. A legelő 1895-ben az összterület 18,5%-a, 846 kh.

A községtől nyugatra, a Vág jobb oldalán az un. Odajárt Csallóköz felé eső részen található a gyümölcsös, ill. erdő. A község erdejéből nyerték a középületek fűtésére szolgáló tűzifát. Az erdő, ill. gyümölcsös 1895-ben itt 82 kh. Az un. Rákotai erdő a téli tüzelőt biztosította a lakosság számára. Az elöregedett fákat fűzifaként, épületfaként hasznosították, de kerítések, szerszámnyelek, kútágások alapanyagaként is szolgált. ~~xxxx~~ Helyébe ~~xxxx~~ került. *

Külön gyümölcsös nem volt, a gondozatlan gyümölcsfák közt akác nőtt. Az alma csak az errajárók szomját oltotta, korán lehullott, tönkrement. Régi fajták voltak ezek az almafák: bóralma, törökbálint, london pepi, füstös alma, pogácsalma. Almeszüretre nem emlékszik a lakosság.

A szilva már bőventermőbb volt. Az 1895-ös adatok alapján 16.154 db gyümölcsfából 2.363 db almafa, 662 körtefa, 114 kajszifafa, 100 dió, 5,8 meggy és 54 őszibarack, 16 cseresznyefa, 485 eper/szeder/ és 12.269 db szilvafá volt. Ez a összgyümölcsös 75,7 %-t tette ki.

Komárom vmegye leírásában a múlt század végi állapotokról a következőket olvashatjuk:²⁷ "Komáromban a gyümölcstermesztésnek tisztos múltja van. A 40-es években különösen Gúta tűnt ki szilva- és cseresznyetermelésével, Keszegfalu a Vágduna, Komárom az Öreg Duna szigetén sok jó szpé gyümölcsöt termesztett. A Csallóközben még Szimó, Nemesócsa, Ekel vidéke, az Udvardi járásban Jászfalu, Kolta tűntek ki jó gyümölcsöseikkel. Aze utolsó statisztikai felvétel szerint legtöbb gyümölcsfa /171.343/ a Csallóközi járásban van... Legnagyobb gyümölcstermelő községek a Csallóközi járásban Gúta, ahol összesen 112.664 gyümölcsfát olvastak össze és Szimó..."

Ugyanott beszámolnak még arról is, hogy Gútán alma-, körte- és szilvatermesztéssel foglalkoznak. Az értékesítésről írva pedig: Leginkább a helybenjövő kofágnak vagy kereskedőknek adják el, ill. a közelfekvő városok piacán értékesítik /Érsekeujvár, Komárom...? A gátaiak vállalkozóbbak, kocsikon távoli vidékekre is elfurarozzák, a pénzt adják vagy gabonáért cserélik be gyümölcstermésüket. Eladásra szánt szilva aszelásával csak Gútán foglalkoznak.

Annak ellenére, hogy Szimón is jelentős a szilvatermesztés, valószínűleg a rossz átviszonyoknak, a község félreeső fekvésének köszönhetően csak nagyon ki mennyiség kerül értékesítésre, a lakosság a termést asszága aszelással tartósítja - részben, - seját szükségletre, ill. nagy mennyiségű lekvár készül a szálvából, káplálékkiegészítésként.²⁸

Zöldségtermesztéssel ugyancsak a Vágmenti községek tűntek ki /Gúta, Kamocsa, Szimó, Negyed, Farkas/, ~~ezeknél nagyobb mértékben~~ nem csak a megyében, de a határon túl is.

Kamocsa főleg zöldséget: fog- és vöröshagymát, Gúta babot, Szimó káposztát termesztett. A Nyitra vármegyei Farkas zöldség, káposzta, dinnye és hagymatermesztéssel foglalkozott, az ~~Értme gyerekek~~ Károlyi uradalomtól bérbe vett földeken.²⁹

A tótmegyeri uradalom gyümölcsstermesztése jelentéktelen.

Farkasd-Negyed-Sók és Szelőce községek kerti terményeinek főcsatornáját pedig a Farkasd-Surányi közút képezi, mely³⁰ Farkasd községben ágazik ki a Negyed-Galántai közútból, s "a Vág folyón a község által fenntartott kompon való átkelés után Tótmegyert szeli át, ennek vasútállomását érintve".³⁰

Gúta község vasútja segítségével ~~is értékesítik terményeit~~, Kamocsa pedig, közel esvén Érsekújvárhoz, ~~is~~ értékesíti terményeit.

Szimő a káposzta értékesítésével ugyanúgy küszködik, mint gyümölcsstermesztésének fölöslegével. Utak nem lévén, néhány fuvaros kivételével a termésfelesleget nem tudja eladni, részint savanyítással, másrészt vermeléssel tartósítja, ill. a felesleget állataival eteti fel. Így a termés jelentős hányaga kárba vészett.

Néhány fuvaros a káposztát főleg a szomszédos szlovák falvakba viszi kocsival /Szemere, Jaszová/, de zöldséget és a krumplit is. A legnagyobb gondot mégis a káposzta okozott. Mindenszentek hetében a szlovák községek lakossága a termést nem vette át, s ha ezt esős évszak követte, a szállítmány az út menti árkokba került.

Amit a századfordulón még hiányol a szakirodalom - az intenzívebb kerít gazdálkodást, a trágyázást, az öntözőcsatornák létesítését-, azt Negyed már az 1920-30-as években felméri, áttér az intenzívebb kertművelésre, "kertészkedik". A község lakosságának jövedelme ugrás-szerűen megnő, munkaerőt Szimőről fogad, s onnét szerez be trágyát és bérel földeket is. Rövidesen híres dinnyetermelő területté válik. ←

Szimő csak sokkal később, az 1960-70-es években, teszi ezt, ill. a belső kertekbe fóliák kerülnek, s aknázzák ki lehetőségeiket a területen is. Hiszen már 1851-ben Fényes Elek³¹ felhívja a figyelmeg Szimővel kapcsolatban: "a föld fekete agyag és igen termékeny, szép búzát, rozst, kukoricát, kendert, káposztát és gyümölcsöt sokat terem. A gughi pusztán gyönyörű tozs természetik, de tavaszi nem diszlik

A porta

Írott források híján a 18. század, ill. az azt megelőző századok ~~építkez~~ építészetről községünkben csak halvány nyomok, az emlékezet-örizete töredékes adatok alapján következtethetünk vissza.¹

"Öregapám meséte, hogy nagyon rígen itt olyan házak vótak, hogy zsindübü, szómábü vót a teteje. Aztán kémény se vót, szabade tüzet hagytak bévü, aztán a füst a palláson kiment, eszidölgött. Aztán valakinek a házo kigyút, igett az egész falu. Akkor ujbü ipitettek megin. Kevés ház vót, talán 15-20. Akkor tehenyeket, szarvasmarhát tartottak. Aztán lessen kezdik a falu szilinn a nádót irtanyi, úgy kezdtek szántóföldeket csinányi. Gúgonn mind legelő vót, szántó-föld nem. A nipek a állotbü itek. Szarvasmarhát, disznót, birkát tartottak, abbü itek. Még dal is van :Mikor én a gúgi ritenn kaszállák..."

" Szimónn még úgy 200 éve füles falak vótak. Itt többnyire csak fűzfa vót meg jegenye. Ilyen 15 cm vastag fa le vót verve, sulkáva a földbe, aztán olyan vastag vessző, mind a újjam, abba be vót fonyva. Azt két oldalrú betapasztották. Ez szir vót, mer sok anyag is vót fábü, a másik meg szir, hogyha gyütt a viz, vagy árviz, Szimót elöntötte. 50 cm-re mondjuk csak ha földbü lett vóna /afal/, elázik. De ez a füles fal szipenn megmaradt, mer ha alá ki is potyogott a sár, a ház megmaradt.

A csőzház Gúgonn az akkor időszebe modern vót, szip egyenes falak, a teteje nádtető.² "

Komárom vármegye leírásában² Komárom városáról írják: "1760 táján még Komáromban is sok süvényfalú ház volt, amelyek tűz alkalmával földig égtek; ezért a hatóság sárházak építését rendeli el..."

Az 1800. évi összeírás³ szerint ekkor Szimón a templom sziláré építőanyagból épült, zsindellyel fedett. A plébános háza legnagyobb-részt nyers anyagból épült és zsindellyel fedett.

A plébános beszéd egyebek között /fenntartása érdekében/ 50 kéve nádt, lágyfából 5 ölet és vesszőből 500 köteget; az iskolamester kap 2 öl fát, 2000 köteg vesszőt. Az adatok nyilván a nád, a fa, a vessző fontosságára utalnak.

Ugyanitt szerepel az iskolaház is "amelyet az uradalom költségein emeltek részint kiégetett, részint pedig nyers építőanyagból és amely zsuppal van fedve...", továbbá az uradalmi kocsház ugyancsak nyers anyagból épült, zsuppal fedett.

A recens anyag is zsuppfedélről vagy rozsszalmáról emlékezik meg.

A "füles falak", sövényfalak vagy fonott falak egyrészt a község földrajzi környezetéhez igazodtak /viz/, másrészt technikája is viszonylag egyszerű volt. Ugy készült, hogy rendszerint keményfából oszlopokat ástak le a földbe / a régi, öreg szilvafákat kiessették, felhasználták/, 2-3 4 darabot, a átetejére gerendát tettek, fenyőgerendát. Azt az oszlopokon kiképzett csapokba csapolták bele. Aztán a "koszorúgerendát, a összekötőt fefonyták fűzfagallyal, meg a ódálát", majd kívülből betapasztották több soron. Így a víz áradáskor a sarat ugyan kimosta, de a váza megmaradt.

A sövényfal az egyik legrégebbi technika Európaszerte, a magyar népi építkezésben is nagy hagyománya van, a tölgyfa nélküli síkvidéki, alföldi vidékekre jellemző.⁴

A községben e technikát tovább őrzik majd a szabadkémények kialakításánál, ill. a kemence építésénél.

A múlt században mindinkább tért hódít az újabb építőanyag - a sár- és földfalak. Egy 1970-es népszámlálás adatai szerint Magyarországon községei összlakóházállománya 66,6 %-a még vályog és sárfalú.⁵

A sárfal vidékünkön úgy készül, hogy a sarat és a szalmát lóval meggyuratták. Türeket tettek bele. A falak 40-50 cm vastagok voltak. Az építkezés helyére dombot hordanak /alacsony fekvés, vízjárta terület/, abba ássák a sekély alapot. A földet jól ledöngölik, majd pár sor téglát tesznek rá. A téglalapja kerül a sárfal. Ám a legtöbb helyen a téglát elhegyták, hogy a falak ne legyenek nedvesek, mert a "tégla felvette a vizet". A sarat 3-4 napig rakták villával. Egyszerre nagy mennyiséget nem rakhattak fel, mert a vizes sár elesuszott volna súlyánál fogva. Mikor a felrész megszáradt, folytatták a munkát. A falekét szikkadás után ásóval nyesték le, kiegyenesítették. A fal nagyon kemény lett, alig lehetett bele szüget verni. A sárfal nagyon tartós falnak bizonyult.

Ismerték még az építkezésnek azt a módját is, amikor a sarat deszka közé rakták. Az előző az ún. rakott sárfal, a sárépítkezés legkezdetlegesebb technikája, az utóbbi pedig az ún. tömött - vagy vert fal, fejlettebb technikája utal / zsuluzás elődje/.⁶

Míg a fonott falú házak zsúpfedelesek voltak, addig az újabb technikát új tetőfedő anyag váltotta fel, a nád. Ezt nevezik Szimón szerháznak. Szerhás házak még a 20. század elején is számotte-

vöcek a községben.

A tetőszerkezet ekkor az ún. ollólábos-szelemnes, ill. szarufás-kakasüllős. Az előző átmeneti forma a szelemenes és a szarufás között. Míg Dél-Dunántúll elsősorban az ollólábos szerkezet jellemzi, addig az Alföld szelemenes vidékein többnyire az ágasos-félágasos forma uralkodik, de a századfordulótól egyre nagyobb teret nyer az ollólábos forma is.⁷

A vályog a sárépitkezés legfejlettebb formája, napjainkig a községben megtalálható. Még az 50-es években is a házak az építkező saját maga vetette vályogból épültek. 1914-ben a Községi Krónika⁸ arról számol be, hogy ekkor még az épületek anyaga vályog és sár, nádfödéllel. A középületeken kívül nincs téglaház a helységben.

Századunk elején a nádfedélet fokozatosan kiszorítja a cserép, ám ekkor az építkezésben is változás figyelhető meg.

A gazdasági épületek, a kamra továbbra is nádfedélű, a "félhaj", a szin és a pelyvás pedig nádfedélű marad.

Maga a pelyvás úgy készül, hogy két lécc közé nádcsomókat tesznek, tetejére szalma kerül. A "félhaj" helye általában az istállóval szembeni rész a szalmakazal mellett. Szalma tárolására szolgál /széna?/.

A fűdém

A tornác, ill. "hámbitus" nem jellemző községünkre. A szerű házak sohasem tornácosek, s az új házak újonnan épültek-nél is csak néhány módosabb gazda alkalmazza. A ház hosszanti, udvar felőli részén a tetőzet előrenyúlik és oszlopok, folyosólábok - "hámbituslábok" tartják azt. Oldala nem volt beépítve.⁹

1919-20-ban Szimón 400 ház van, általában egyszobás. A nyitot kmény és a siskó tűnöben, az újabb házak zárt konyhások.¹⁰

A beltelek

A Vág holt ágai szanaszét futottak a község területén, a holt medrek minden oldalról körülveszik a helységet, megszabva az építkezés mikéntjét.

Az első katonai felmérés alapján még viszonylag szabályos, utcás település látható a térképen, a beltelek /kertek/ egymás végébe futnak össze. A lakosság ~~szaporulatával~~ szaporulatával a beépíthető terület nem nő, s így a meglevő kerteket új utcákkal vágják át, újabb falurészek, utcák alakulnak a beltelek sprózdásával /második térkép/.

A 19. század második felében /harmadik térkép/ a község alapterülete változatlan, ám ekkor már nagymérvű telekprózdást figyelhetünk meg. Az épületek helmozódnak, egybe szaporodnak a szabálytalan alaprajzú mellékutcák.

A századfordulón, s azt követően, a helyzet csak romlik. A Községi Krónika adatai szerint e "1914-ben a gyerekszaporulat nagy, családonként 6-10 gyerek. Az emberfelesleg Magyarországra, Budapestre megy, kevés Amerikába."

A századfordulóig a község magasabb fekvésű területén, szárazulatain hosszú házak alakulnak ki. Egy telken egy udvarban 3-4, de gyakran 5-6 ház is van, általában egyszobások, s benne 2-4 család is alkik. Ez kb. 10-15 személyt jelent.

A recens anyag több olyan "udvarról", hosszú házról¹ számol be, ahol 5-6 család lakott egy fedél alatt. A ház egyik vége az egyik, másik vége a másik utcáig ér, az udvar egyben átjáró rész is személyeknek, fogatosoknak eggaránt. "Szabad járás vót végig az udvaron." A hosszú házak lakói testvérek, vagy egykor azok voltak, ill. azok leszármazottjaik. Később idegenek is helyet kaptak a portán. Ilyen hosszú házak voltak: a Horváth-udvar, Kollár-udvar, Döme-udvar, Bombicz-udvar, Balázsék, Ligacsék, Erdéliék, Szekandék.

A Balogh-udvar, ill. telek 1920 körül: 1 sor ház egy fedél alatt, nagyon szűk udvarral. A szomszéd ház, szintén hosszú ház a telekre háttal állt. E telken unokatestvérek laktak, ill. középütt két testvér családjával egy helyiségben. A telek végén az apai nagynéni különálló háza állott. Balogh Ignác és családja egy pitar - szoba lakója a hosszú ház utca felőli végén. Szobája két ablakkal az utcára néz.

A két testvér, István és Ignác, családjukkal a hosszú ház közép-ső részén lakik egy pitar - szobában. A harmadik pitar-szobás helyiségekben József lakik családjával. E szobák ablakai az udvarra néznek. Mindhárom pitar ajtaja az udvarról nyílt, s a pitarokból a szobaajtók. Egy fedél alatt folytatódtak a gazdasági épületek is - István és Ignác istállója, s egy kis konyhakert a telek végén. Az istállókkel szemben rakodó és szérűskert - István és Ede, Majd Ignác és József telekrészei. 1-1 család disznóólja s inkább lakrészével szemközti állt. A szérűskertekhez 1-1 verem is tartozott. A trágyadomb a disznóólak mellé került. Itt kapott helyet a WE is, de területünkre negléte nem jellemző, s célnek megfelelt a trágyadomb is.

A hosszú ház a község legszegényebb rétegére jellemző. Kamrák nem építenek, s kevés termény, húsfélék, lekvár - tárolóhelye s padlás.

A szérűskert az udvar része volt, szalmasztagolásra, nyomtatásra szolgált. A konyhakerttel "nem nagyon vergődött a níp, méghe ott vót a ház mellett, akkor se. A szároztság könyörgele n vót, locsolási lehetőség ~~va~~ nem vót. Zódsiget, kápusztát s Pótlíkákba tették. A krumpli is kint vót." Ha mégis használták, csak olyan növény került a konyhakertbe, "ami bírta a tizetikáposzta, here."

De tudunk a századfordulón olyan nagycsaládról is, kik négyen laktak egy szobában, egy közös konyhán. Még gyakoribb volt az a variáció, mikor két család birtokolt egy konyhát.

A módosabbaknál általában egy család lakott ~~szeg~~ egy portán. Itt a beltelek gazdasági udverként funkcionált, kertet ~~szeg~~ nem alakítottak ki, legfeljebb 1-2 gyümölcsfa volt az udvaron. A kamra és az istálló általában e portákon is s lakóépületek folytatásaként épültek. »

Kamrája azonban kevés családnak volt, "akinek módja volt rá." Ha két család lakott egy udvarban, s másik családnak a kamrája és istállója már a lakóépülettel szemben kapott helyet, hiszen s porták mérete nem tette lehetővé a terjeszkedést. Az istállók mögött még kocsiszin is helyet kap.

Minden esetben az udvarra csak a pitar ajtaja nyílt, s szoba-szobák ajtajai a pitarból.

Ha a lakóház nem is, de a kamra mindenképp szerhás, nádtetejű volt,

kiválóan alkalmas a hús, a szir és a lekvár tárolására.

A lakások zömében nádfedelesek voltak, szabadképpennel, szikrafogó nélkül. Az udvaron tárolt széna, szalma főként nyáron tűzveszélyes volt.

Táplálkozás - étrend

Egy-egy család étrendjének legfontosabb, nélkülözhetetlen része a "mindennapi kenyér" volt, a lakosság fő eledele. Ha a kenyér hiányzott a család asztaláról, "az már nagy baj volt". Sütöttek is belőle egy-két hétre elegendő mennyiséget, a család módjától és létszámától függően. A tésztás ételek kivételével kenyér került minden étel mellé az asztalra, de a határban dolgozók terisznyájába is - jobb híján dióval, lekvárral, ha volt, akkor vajjal, kevert túróval, szalonnával. Kenyeret kapott az éhes gyerek, és önálló fogásként szerepelt gyakran reggeliként, vagy ~~xxx~~ vacsora gyanánt.

Inséges időkben a kenyér már "délután ement alunnyi, csak reggel két fő". Nehéz volt a gyerekekkel megértetni, hogy kevés van, vagy nincs. A gyerekeknek a kenyérre lekvárt tettek leggyakrabban, abból volt bővebben, ritkábban zsirt. De a zsirt is csak olyan vékonyan kenték, "hogy a só megálljon rajta". Ha kedveskedni akartak a szülők, vagy jutalmazni, levágtak a gyerekeknek egy darab kenyeret, vízbe mártották és picit cukrot szórtak a tetejére.

A legfinomabb kenyér siskóban sült, négy-, hatkenyeres siskóban. Később, mikor a siskó ill. a kemence eltűnik, péknél. Alapanyaga 1914 előtt krumpli és kukorica rozsliszttel, később felesben rozs-, ill. búzaliszt. A búzaliszt "lélkit" kalácsnak eltették, "tekergatták" nyárra tésztának, gombócnak, pécsintának. Közvetlen a II. világháború után árpekenyeret is sütöttek, rossz, nehezen emészthető volt.

A kukoricás kenyér szép sárga volt, anyaga pedig fele kukorica, fele rozsliszt. A krumplics kenyér úgy készült, hogy a krumplit megmosták, krumplicsyalun legyalulták. Az edényben egy napig az anyagot állni hagyták, hogy a keményítő leülepedjen. A krumplit beletették rozslisztbe, de ennyi lisztet tettek csak bele, hogy a krumplit összefogja. A keményítőt pedig ruhanemük keményítésére használták fel.

Rozslisztből készült a két^{vb} háború között jobbára a kenyér. Volt egyes és kettes liszt, az utóbbi már barne volt. Felesben használták fel. Kenyeret szombatoként sütöttek, ill. ha elfogyott. Volt ahol kéthetenként. A megszegett kenyeret kenyeres kosárban, vagy csak "kosárruhával" letakarva az asztalra tették, vagy a serokpad sarkába. A szegetlen kenyerek a padlásra kerültek, vagy ha volt, a kamrába, kenyértartó rácsra. Télen sokszor megfagyott, kiszáradt, úgy ették.

Dagasztás: "Este vetették a kovászt. De akkor nem olyan kovászok vótak, mind most, hanem vót ez a kenyirkovász. Abbú hagytak egy ~~xx~~ darabot és az megkelt. Mikor abbú másodszer akertak sütnyi, abbú áztottak. A kovászt egy kis tálbo hagyták, aztán a kukurica -lazát Zsároz haja/ begyúrták, megmerkulászták. Aztán azt kirakták szípen nyáron - idesanyánk idejibe - ilyen fonyott vesszőre, amit epánk fonyott. Azonn megszárodott. Azt egy tiszta tarisznábo beletették, föl a padlásro. Télenn annak nem ártott sammi.

Akkor mikor kenyeret sütöttünk, mindig egyet lehoztunk. Azt langyos vízbe megáztottuk, azt szípen átszűrve bele a kovászbó, hogy a piszok, a laza bele ne kerüljön. Vótak ilyen vasszűrők, vagy ritka vászonruha is jó vót.

A liszt má le lett akkor hozva, hogy télenn hideg ne legyen, a teknyőbe, dagasztóteknyőbe. Egyik vigibe a lisztet tettik, másik vigibe meg a kovászt. Arra vót olyan kétágú fa, kovászfa, rátették, letakarták. Éjjelre így hagyták. Reggerexx má agyonkete magát, visszaesett. Mer eszonták, hogy az akkor jó, mikor má visszaesik.

Regge melegítettek langyosra vizet, beletettek l-l marik sót, ugyi má tudták mennyi kő, az elázott. Ráöntöttik, összekevertik, bedagasztották. Akkor jól ki küllött gyúrnyi, annyira, hogy a kézrű tisztáro lemenjen /~~axkaxaxxi~~. Akkor vót jó. Akkor aztán kiszakajtották a kovászt a kosárbo. Abba vót ekiszitve a kosárruha, be vót jól lisztezve. Abba beleförditötták. Mikor az jól megkelt - ha féligné füllebb vót a kosárbo és tele lett -akkorra a kemence má be vót fűve, a siskó. Akkor anyánk szípen a lapátro ráöntötte, megöntözte, vizes kézzel megsimogatta szip simáro. Bedobta. ~~xx~~ Két óre hozzáig sütöttik. Keszertet vetettek a tetejire, de vót aki rá is tett. ~~x~~ De akkor még egy pléhet bedobtak a elejibe, szonn csinátok lángost. Mikor szípen megsüt, megkentik zsirra, foghagymávó, finom vót. De sütöttek ilyenkor a gyerekeknek kis cipót is, cibakot, meg kalácsot. Ugy mondták, hogy Kata könyökit.

Kemencébe, siskóba tüzetek. Télre a padlásro zsákszámro hordtak föl leveleket, hogy meleg legyen. Tavassza meg lehoráták tüzenyi. Két lúdkosárrró tömve lehoztak. Vót piszkafa meg szénvonyó, akkor evva kihásták azt a piszkot. Ha látták, mikor megpiszkáták, hogy hánnya a tüzet, akkor bedobtak egy kis lisztet. Akkor figyelik, hogy meg-i ig. Akkor kimosták, a szénvonyóra tettek tiszta ruhát, kitörügettik a kormot.

Ha nagyon foró vót, akkor főtették a száját, vártok. Az pléhbü vót, vagy epánk fonyott ajtót, ká kivü-bévü meg meg vót tapasztva. Fogója is vót. De a kenyeres kosár is fonyott vót, házilig.

Két óráig bent vót a kenyir, de közbe megniztik, hogy nem-i kapódik. Ha gyönyörű szip pirosra söt, akkor hagyták. Egyszerre sötöttik ki mind.

Mikor kivették, megin megtörütik vizzate, hogy ne legyen liszt rajta. Akkor lebezták padra, vagy kinek miye vót, letakarták abrossza, kosárruhává, hogy egy kicsit hűjön. De finom vót!" 1

Kenyér szerepelt a pásztor járandóságaként is. A tavasztól őszig Gúgon legelő állatok őrzésére a legelőbirtokosság fogadott pásztor, s az szabta meg járandóságát is /lásd bővebben állattartás/. Egy darab marha után járt fél kenyér - két és fél kilós, 8 liter gabona, fele buza, fele rozs, 10 kalász kukorica és egy korona beiratási díj. Hasonlóan az ~~agának~~ a többi állat után is. A kenyérért a pásztor előre megbeszélte időpontban bement a faluba, s általában 4-5 kenyeret vitt^{ki} magával egyszerre. 800 darab állat után járó 400 darab kenyér egész évre elegendő mennyiséget biztosított a pásztornak és családjának.

Kukorica, krumpli, káposzta gyakorta szerepelt az étrendben. A kukoricát a padláson tárolták csomókban rudakon, vagy levél nélkül a földön. Főleg a szegényebb réteg eledele volt. A főtt kukorica csemegének számított, vendégváró eledel volt, de jobb híján, vízben megfőzve a száraz kukorica mákkal megszórva is pótolta a család ebédjét. A cserekereskedelem egyik fontos terméke volt. A "tótok" hozta gyümölcs /kürté, alma/ fejében, egy tál gyümölcserért két tál buzát, káporicát vagy zabot adtak. Akinek csak 1-2 hold földje is volt, kukoricát termesztett, hiszen a baromfinak, s ha jutott, a disznónak is biztosította az ennivalóját. A kacsát, a libát pedig általában búcsúra tömték /augusztustól november 11.-ig/, hogy búcsúra hizóbaromfit vághassanak. A felesleget Érsekújváriban piacon vagy zsidó kereskedőnél értékesítették.

Kukoricaétel hetente egy-kétszer került az asztalra kása, gömbölyeg, görhüny, málé, bukta formájában, főleg a század ~~xxx~~ tized, huszas éveiben.

A "kukoricagörhöz" kukoricalisztből készült. Sütőben pléhre üntve megsütötték, kockára vágva sütemény helyett fogyasztották tejjel. A málét káposztalevélben sötötték meg, a kása anyaga hasonló volt, mint a görhünyé, ~~sz~~

de kásaként, olvasztott zsirral meghintve ették. A gombócba lekvárt tettek, s tejjel készítették, a bukta pedig hasonlóan készült, mint a nokedli, csak kukoricalisztből, s disznóölés után töpörtyűvel, zsirral tálalták. Disznóöléskor pedig kukoricalisztből/kásából/ és rizsből készül a tipikusan helyi étel, az ún. "kódúskása", "abákása". A kódúskása úgy készül, hogy " az abálé átiszurik, amibe a disznósajt, a prézburs anyaga fő. Abba tesznek 1 vasfazékhó két liter kukuricakását, akkor sütnék vereshajmát, tesznek bele köménymagot, őrlött borsot. A kukuricát vízre, disznóvirre jól összekeverik, főzik. Mikor kezd puhulni, akkor beleteszik a rizsát. Abba kb. 5 kg rissa és 3-4 liter víz megy. Akkor azt állandó keverés mellett jól megfőzik. No meg sózzák. Ebből egy keraj jut a kódúsnak is." ²

A krumplinak hasonlóan fontos szerepe volt. Minthogy volt belőle bőven, naponta főzték, sütötték. A felesleget pedig - ha fogatos volt - Érsekújvárra, Komáromba vitte házakhoz eladni. Házalt vele. A szegényebb a földtelen pedig "bengézett" ennyit, hogy a családnak elég legyen. Héjában sütvé kis töpörtyűs zsirral, ha volt, vajjal, de csak úgy sóval "hordós káposzta", savanyúkáposzta kíséretében fenséges eledel volt, főleg vacsorára fogyasztották. Reggelire pedig sült krumplit adtak teával, cigóriakávéval, ritkán tejjel. Küregtként állandóan szerepelt, önálló fogásként pedig mint krumplikása, paprikáskrumpli, krumplilev es, "omácska"- krumplifőzelék. Tésztaféléket izesítettek krumplival: núdli, krumplis tészta; hetente sült krumplispogácsa, de levesek, főzelékek dúsítására is szolgált.

Kedvelt eledel volt az ún. "gencibukta", mely úgy készült, hogy "a krumplit megfőzték úgy, mind a krumplikását. Akkor vót olyan öntött lábos, a kislábos fenekibe tettek egy parányi zsirt, nem sokat, akkor megsütötték a darát, úgy, mind a tészta. Fölengedtek vízre, hogy jó perge legyen. Akkor kicsit erősebbre főzték a krumplit /liszttel és vízzel/, mint a kásának. Akkor kisebb, diónagyságú adagokat szedtek kanállal, körütették a lábos, akkor mikor körütették, akkor gondosan késse körükerítették. Az lessett abba a zsirba. Akkor mikor megvót egy sor, azt az zsirra, tolla kekentik, rátettek még egy sort darát. Akkor a másik sor megin így ment, addig, amíg tartott az anyag. Mikor ez megvót, kicsét átsütötték. Allaszírokat használtak fel rá." ³

Szímő káposztás falu volt. A gazdaembereknek rengeteg termett, jó minőségű, hatalmas fejek, vitték a felesleget a fogatosok a közelebbi Szlovák falvakba /lásd előbb/. Fogat nélkülieknek viszont gyakran megrohadt már a földön vagy az udvarban, nem tudták értékesíteni. Ami menthető volt, mentették, de bőven jutott belőle az állatoknak is. Édeskáposzta és savanyúkáposzta a heti étrend elmaradhatatlan fogása volt. Novemberben már savanyították a káposztát nagy hordókban, hogy egész évre biztosítsák a termést. Dinsztelve, főzve, husos káposztaként vasárnapi eledel volt, biztosította a nagylétszámú családok ünnepi ~~szokás~~ ételét. Töltött káposztaként, főleg a téli időszakban kitűnő étel volt a "takart". Füstölt sonkát, töbörtyüt tettek bele friss hús híján, káposztalevélbe töltötték. Egy-egy töltelék akkora volt, hogy tele lett vele a tányér. Hogy jól összeálljon, szét ne essen, cérnával "bepatyúkaták", jól átkötözték. Laktató étel volt.

Kedvelt eledel volt a káposztás tészta is.

Hetente három nap - hétfő, szerda, péntek tészta nap volt. A péntek még ma is az. Kifőtt, sült, kelt tészták legkülönbözőbb változatait készítették. A gyúrt tészták közt leggyakoribb volt a mákos, túrós, káposztás, krumplis, diós, darás, mákos-lekváros.

A darás és túrós táska anyaga réteslisztből készült, kifőzve ~~és~~ sütve is készítették. Tipikusan felvidéki étel a mákos pomposke - főleg Karácsony böjtjén, de vallásosabb helyeken pénteken, böjti napon is készítették. Ezt - még volt keménne, abban sütötték, helyettesítette később a kifli. Keskeny szeltekre metélve, forró vízzel megöntve, mákkal, esetleg túróval készült.

Kelt tészta minden héten volt, többnyire szerdán vagy pénteken, illetve palacsinta. Haonlón pogácsa: mákos, töbörtyüs, krumplis. A mákos pogácsát inkább szombaton sütötték vasárnapra.

A kelt tészták közül kedvelt volt a fonott kalács, csevert kalács mákkal, dióval, túrós ^{lekváros} lepény és a lapított. A lapított főleg köpüléskor készült savanyúbablevés kíséretében. A kinyújtott kelt tésztát tejföllel és vajjal megkenték, hajtogatták a pléhen kiszütötték. Sós volt, nem édes. Olajjuttatásakor a tejfölt olajjal helyettesítették a szegényebbek, nagyon finom folt. A szomszéd községben, Gútán "hajtovány"-nak hívták.

Ha vasárnapról maradt káposzta, ahhoz hétfőn "tisztaliszt gümöleget" főztek. A "darás nús" pedig tészta helyett készült.

Ekkor zsíron megsütötték a darát, vízzel fűlengedték "pergőre", cukorral megkeverték. Kenyérsütéskor készült a lánpos, farsangra a fánk, s jelesnap i eledel volt a rétes - túros, mákos, káposztás. Rétest vittek "látóba" a gyerekágyasnak, de lakodalomban is feltálelták. Rétestésztából készült a darás és a túros táska. Ugy készült, mint a rétes, de elmetélték, s vagy sűtötték vagy kifőzték vízben.

Mák szinte minden családnál volt, ugyanúgy, miné e-lekvár. A községben rengeteg volt a szilva. Nagy üstökben főzték, tele volt télen a p kamra, padlás szilvalekvárral. Szilva került a kiscgám-bócba, a savanyúbablevesbe -"savanyúborsólevesbe", lekvárt tettek a kukoricagömbölyegbe, tésztára, kalácsba, kenyérre, palacsintába. Betegnek, gyerekágyasnak kompótk helyett aszalt szilvát vittek.

Minden héten - ahol volt tehén - vaját köpültek. Ám vajban, túróban még a módosabbak sem bővelkedtek, hiszen a háztartás fontos kiegészítőjeként eladták helyben vagy az érsekújvári piacon. Egy kiló vajjal, tíz túróval már érdemes volt 13 km-t gyalogolni. ~~Árta~~ Ahol nem volt tehén, ott még tej is ritkán került az asztalra.

Leves nélkül nem volt nap. Gyakran szerepelt az étreháben paradicsomleves, krumplileves, bab- és borsóleves. A bableves kis fűstölt csülökkel ünnepi eledel volt. Szegényebbeknél gyakorib volt a kűményleves, tojásos leves. Idényjellegű volt a borsó -"cukor-borsó" és a gyengebableves. Kis fűstölthú került a főzelékfélékbe is, kedvelt volt a paradicsomleves és a paradicsomszós.

A cukor az drága dolog volt, ugyanígy a hús. Vettek a vegyes-boltban fél font cukrot, sárga volt, mint a melaszt. Evvel gazdálkodtak, beosztották. Pénz-zé tették a tejet is, a tejeskávé ünnepi reggeli volt. A gyerekeknek nagy ritkán gumicukrot vettek, de a cukros kenyér is nagy ajándék volt.

Disznót aki csak tudott, módja volt rá, tartott és vágott. A szalonna és a fűstölt hús egész évben a fontos hűsételt biztosította. A maradékból - fűstölt csülök, bőrkék - pedig hásvétre kocsonya készült a locsolók megvendégelésére. Kisebb termetű, mangalica fajtát tartottak, "gündereszörüt". Ha 70 kg-os volt, már negynak számított, az egy mássás disznónak "csudájára jártok".

A szelonnát, disznólábot, oldalast, lapockát fölfüstölték. Leszóták, s a húsos teknőben állni hagyták. Harmadik nape már levet engedett, abban forgatták, avval üntözték. Ebben a lében állt egy hétig az oldalas, két hétig a disznóláb. Akkor kivették, a padláson kifegyaszották, s fültették a füstre. Mingszabad-kéményes hássak voltak, a kéménybe két rudat tettek, létrával felmentek és oda tettek fel a füstölni való húst. Ilyenkor vigyázni ~~kin~~ kellett, hogy milyen fűtőanyagot használnak. Szénnel, akáccal nem lehetett tüzelni, legjobb volt a fűzfa és a jegnyes.

A disznó egy részét, főleg a karajt, a "karmenádlit" kása, hurka és tőpörtyű kíséretében szétküldték a rokonoknak, szomszédoknak "kóstoló" gyanánt, ami természetesen kölcsönös volt. Így a rokonság biztosította egy ideig a heti friss hússzükségletet. Töltötték még kolbászt, hurkát és készült ~~práks~~ disznósajt is, az ún. "prézburs". A disznótorban pedig húslevest, káposztát - húsoskáposztát vagy toroskáposztát - és pecsenyét tálaltak fel. Éjszaka hurkát, kolbászt sütöttek. A disznó háját fültették a mestergerendára, kocsikenőcsnek használták. Télen gyakran került az asztalra hurka, kolduskása. Néha még nyáron is, szombat este ünnepi vacsora volt a hentestől hozott "disznóság". Ebédre ilyenkor paprikáskrumplit főztek.

A heti étrend általában a következő volt, amit természetesen módosított a hús gyakorisága, s természetett növények szezonális jellege, a család módja, létszáma, igénye:

Vasárnap: reggelire kávé, főként árpa- vagy cikóriakávé, krumpli sültve vagy főve, tea, tojás vagy piritós kenyér fokhagymával, zsíroskenyér. Tejeskávé ritkán került az asztalra, hiszen drága volt a cukor, s a tejet is hasznosították. A teába mézet tettek, méh volt néhány családnak. Rummal csak nagyritkán, télen, ha a férfiak összejöttek egy kis beszélgetésre, kártyázásra. Először a gazdasszony az előző esti vacsora maradékát kínálta.

Ebédre minden héten káposzta volt. "Egy nagy fazik káposztát főztek. Abba tettek 1/2-1 kg húst. A húst elosztották, ~~he~~ káposztát ehetett nyakig". Télen a húsos káposzta helyett inkább "tekart" készült. Baromfi ritkán került az asztalra, mert a gazdasszony ezt is eladta. Tyúkászok járták s felveket, egy-egy alkalommal 4-5 darabot eladtak, volt a gazdasszonynak egy kis pénze belőle.

Nagyobb ünnepekor, jeles napokon került csak az asztalra rántott hús, vagy fasírt. Friss hús ritkán volt, 70 kg-os malac 8-10 tagú család számára nagyon kevés volt, még zsírja is alig volt.

Ünnepi étel volt a húsleves is, de csak nagyobb ünnepeken. Egyébként vasárnap általában bableves főt füstölt hússal, de legtöbbször csak zöldséggel, krumplival dúsitva.

Vacsorára az ebéd maradékát tálalták fel. Hétközben gyakran készült vacsorára sült és főtt krumpli. Olcsó volt a rizs, tejben megfőzték, tetejére kis cukrot, fahéjat szórtak. Nagyon laktató volt. Leggyakrabban lekváros kenyér volt, hiszen lekvár volt bőven.

Vendégváró falat volt a pogácsa, télen a puhára főzött lóbab, a sült és főtt tök, a főtt kukorica ősszel. Dinnye már a 20-as években is volt Szimón, sárga-, cukor- és görögdinnye is. Az "úritök" magját pedig megpirították.

Hétfő tésztanap volt. Ha vasárnapról maradt káposzta, főztek hozzá tisztaliszt gömbölyeget. Ha nem, akkor gyúrt tészta készült.

Kedden általában főzelék készült, vagy krumplikása, ill. krumplis ételek, kukoricából készült ételek is kedveltek voltak.

Szerda ismét tésztanap. A tésztaételek változata szinte kimeríthetetlen volt. Kelt tészta, vagy kifőtt tészta készült ezen a napon. Ha szerdán kelt tészta volt, vagy pogácsa, akkor pénteken páascintát sütöttek, vagy fordítva.

Csütörtökön a keddi étrend választékából.

Péntek a szerdai étrend szerint.

Szombaton általában paprikás krumpli volt vagy krumplikása. A krumplikását nem szaggatták ki, mint a gánicát a Dunántúlon, csak tepsibe téve kitepogatták, tetejére hagymás zsírt, lisztet piritottak, s a sütőben kicsit megpirították. Szombaton sült a mákos pogácsa vasárnapra, ilyenkor csak 1-2 darab kóstolót kaptak belőle a családtagok.

Bár halban bővelkedett e táj, mégis csak egy-egy alkalommal került hal az asztalra. De a Barócsokban fogott hal rossz ízű volt, s csak jobb híján fogyasztották. A halételek hiányát a helybeliek avval magyarázták, hogy olyan kevés volt a zsír, ill. olaj, hogy még a szegényebbnek rántásra is alig jutott. A hal alá pedig kell. Gyakori volt a hal sütésének olyan módja, hogy a megtisztított, lisztbe hempergetett halat szinte zsír nélkül sütötték meg egy kis lábosban.

A heti étrend Szimón a mai napig alig változott. Természetesen tünőben a kukoricás ételek zöme, gyakrabban kerül az asztalra friss hús, bőven van csukor és tej, a tejeskávé már nem csak ünnepi eledel. Egyre gyakrabban szerepel a baromfi hús is, kedvelt a paprikás csirke nokedlival, a becsinált leves. Kedveltek a sült és rántott húsok. Augusztustól minden család asztalán ott van a hizott baromfi ludas- kásával, kedvelt a disznóhús is. A káposzta, a krumpli továbbra is nagyon kedvelt étel változatos formában, hasonlóan kedveltek a levesek, az egytál-ételek bő lére eresztve, a tésztafélék. Lekvárt ma is sokat főznek. Bár a kelt tészták még mindig népszerűek, helyüket azonban egyre inkább kiszorítják a sütemények.

Jeles napok étrendje:

Szimón november 11-én tartják a Szt. Márton napi búcsút. Ez a templom védszentjének ünnepe, jeles nap a közösség életében. Ilyenkor a nagy ünnephez híven ünnepi a lakoma is. Reggelire - e nap azon kivételek egyike, amikor - fonott kalács és "fehér kávé", tejeskávé került a családok asztalára. "Mindig azt lestik a gyerekek, hogy mikor gyűn a búcsú". Még szemes kávé is fel- szolgáltak ezen a napon. Búcsúra a gazdasszony kacsát, libát tö- mött, hizószárnyast vágott. Küretként ludaskása volt. A húsleves- ben főtt szárnyas aprólékát rizszel összekeverték, a sült hús eljárt hozzáöntötték, fenséges eledel volt. Egy-egy darab hús ka- pott minden családtag vasárnap és hétfőn délre /kettős ünnep/. Kellott is a hús, hiszen nagy volt ilyenkor a vendégjárás, a köz- ségben búcsúkor rengeteg idegen volt. Mondták is: "sok a vendég és kitartó". "Se túró, se mák, nyakunkon a búcsú". Ha volt pénze a gazdasszonynak, ha nem, búcsúra sütni-főzni kellett, nem marad- hatott szegyenben.

Tollfosztás: búcsú után megkezdődött, s a záróesten általában megvendégelték a fosztókat. Teát adtak picit rummel, hozzá valamilyen süteményt. Volt úgy, hogy csak melaszt-süteményre tellett.

Bucakor a maskarába öltözött gyerekek tojást, diót, almát, pénzt kaptak. Néha kalácsot.

Bűjt: Adventtől Karácsonyig bűjt volt, a zsirtalan, hástalan ételek ideje. Nagypénteken Savanyúbableves, hal vagy mákos pomposka került az asztalra. Kendermagolejjel főztek. Ádám-Évakor egészen az éjjéli miséig tartott a bűjti időszak. Csak éjjéli mise után "oldódott" fel.†

Karácsony este savanyúbablevest fogyasztottak aszalt szilvával, túrós ~~ragy~~ és mákos pomposkát, barátfülét -"dedellét", vagy sós pere- cet sütöttek, esetleg lencselevest főztek, hogy sok pénzük legyen a következő évben. A mendikálók, a köszöntők diót, kalácsát, almát kaptak. Néha pénzt. "A pénznek nagy anyja vót akkor".

A pásztorok reggel Szt. Karácsonyt köszöntöttek, ~~ix~~ adományul babot, pomposkát, peracet, kalácsot kapta~~x~~. A betlehemesek már Adventtől jártak betlehemezni, kaptak a köszöntéséért almát, diót, szalonnát, disznósajtot, kalácsot. Ha valahol üres kézzel engedték útjukra, akkor énekelték: "Itt szegények laknak, mert semmit se ad- nak, Mária - Magdolna, üres a tarisznya".

A karácsonyi asztalra dió, alma, aszalt szilva, ostya, méz, fonott kalács, egész kenyér került. De tettek rá fokhagymát és vöröshagymát is. Az asztal alá pedig kukoricát, árpát, rozst, búzát tettek a jó termés reményében, s feletették a baromfiakkal. Éjféleli mise után véget ért a böjt, asztalka kerültek a "disznóságok": szalonna, kolbász, töpörtyű, disznósajt. A karácsonyi ebéd pedig húsleves volt, sült vagy rántott hús, fasírt vagy pörkölt. Ebéd után pedig sütemény helyett kelt tésztát, pogácsát, csavart kalácsot adtak. A gyerekeknek kismadarat sütöttek kelt tésztából.

Diót, almát kaptak az István-napi köszöntők is.

Farsangra már friss hús nem nagyon ekerült az asztalra. Ilyenkor a füstölt húst tálalták fel s süte, krumplival. Sütöttek még "siskát", fánkot és forgácsfánkot is. A siske hamvaszószerdán sült, zabállósütörtökre foszlós pogácsa készült.

Húsvét előtt böjti ételeket készítettek. Nagyszombaton azonban már minden háznál főzték a kocsonyát füstölt csülökkel. "Eszem-izsom" időszak volt ez. Ebédre húsleves, sült húsok, kelt tészták készültek, esetleg diós-mákos kifli, linzertészta. Hétfőn pedig a locsolókat, a "törzsöntözőket" kocsonyával, főtt sonkával, tojással kínálták. A gyerekek cikória-papírral festett piros tojást kaptak. Húsvétkor már általában fogytán voltak a télre felhalmozott készletek, így járta is a mondás: "Karácsonyra kalácsot, farsangra fánkot, húsvétkor ha lesz!".

Aratáskor a nagy hőségben frissítőként savanyúbablevest vagy savanyúkrumplilevest vittek az aratóknak lapitottal, kaláccsal, és Aratóknak ebédet vinni a nagyobb gyerekek feladata volt. Öt-hat literes kandlikban, kocsárban vitték ki a mezőre az ebédet.

Gyerekágyasnak "látót" vittek a keresztszülők, rokonok, közeli ismerősök egymást váltva naponta. A század elején az a szegényebbeknek csak tejeskávéra, kalácsra került, később általában baromfiból készítettek húslevest, becsináltlevest, sült csirkét, hozzá aszalt szilvát. A "látó" mennyisége egyre növekedett, bővült a válasszék, itallal, süteményekkel, kompóttal. A kismamának a "látóvivők" jelenlétében fogyasztania kellett a kapott ételekből. Ujabb szokás, hogy a megszületett gyerek részére ruhaneműt visznek ajándékba.

Lakodalmában Húslevest, becsináltávest, faszirtot, rántott húst, süteményt, italt szolgáltak fel.Éjszaka pedig a levesben megfőtt tyúkot megtöltötték, azt tálalták fel. Nagy divat volt a községben az égetett sukorból és dióból készült "diótorta" egészen változatos, szemet gyönyörködtető formáival: bölcső, ♪ menyasszony, vőlegény, kakas, szarvas....A fölhalmozott ételek a lakodalmom másnapján szétoztásra kerültek a hivatlan ismerősök között.

Halotti tort rendeztek a temetés napján a rokonság és azok számára, akik valamilyen módon segítettek a halottal kapcsolatos munkákban.